

HUSKYFARMIEN SERTIFIKAATTI

Syötteen eräpalvelut

R81M15S, Koivikko Lena

Opinnäytetyö
Lapin ammattikorkeakoulu
Matkailu- ja ravitsemusala
Restonomi

2019

Matkailu- ja ravitsemusala
Restonomi

Tekijä	Lena Koivikko	Vuosi	2019
Ohjaaja	Mervi Angeria		
Toimeksiantaja	Syötteen Eräpalvelut / Johanna Määttä		
Työn nimi	Huskyfarmien Sertifikaatti		
Sivu- ja liitesivumäärä	47 + 14 +12		

Opinnäytetyön aiheena on huskyfarmien sertifikaatti, joka korvaa eläinlääkärintodistuksen eläimen hyvinvoinnista. Ulkomaiset matkanjärjestäjät ovat esittäneet Syötteen Eräpalvelulle toiveen sertifikaatista. Koska sertifikaattia ei ole, se on toistaiseksi korvattu eläinlääkärin todistuksella. Huskyfarmeilla ei ole olemassa sertifikaattia, joka mittaa eläinten hyvinvointia matkailupalvelualalla.

Eläinten hyvinvointi on määritelty tarkkaan lainsäädännön, asetusten ja ohjeiden perusteella. Eläinlääkärit tutkivat eläinten terveyttä ja hyvinvointia vain pyydettyessä. Matkailijat eivät saa mistään tietoa, miten yritys toimii eettisesti ja miten kohtelee eläimiä tai luontoa. Alalla on tarve yhtenäistää standardit ja kehittää menetelmä, jolla seurataan yritysten toimintaa.

Kehittämistyön tuloksena syntyi sertikriteeri siperianhuskylle eli eläinlajikohtainen ohje sekä tarkistuslista auditointia varten. Eläinlajikohtainen ohje perustuu lainsäädäntöön, asetuksiin ja yleisiin käytäntöihin, eläinlääkäreiden ohjeisiin ja alan kirjallisuuteen.

Kehittämiprojektin tuloksena tehtyä eläinlajikohtaista ohjetta tullaan käyttämään sertifikaatin kriteerinä ja auditoinnin perustana, kun huskyfarmeja auditoidaan ja pisteytetään. Ohje otetaan käyttöön Syötteen Eräpalvelussa välittömästi, ja sitä tullaan kehittämään yhteistyössä muiden alan yritysten kanssa.

Tourism and hospitality
Hospitality management

Author	Lena Koivikko	Year	2019
Supervisor	Mervi Angeria		
Commissioned by	Syötteen Eräpalvelut / Johanna Määttä		
Subject of thesis	Sertificate for Husky farms		
Number of pages	47 + 14 +12		

Syötteen Eräpalvelut is seeking for a certificate to Husky farms to replace veterinary certificate on animal welfare. Foreign travel agencies have requested a certificate for Husky farms. In the absence of a certificate it has been replaced for the time being by a veterinary certificate. Husky farms do not have a common certificate that measures animal welfare in the tourist service industry.

Animal welfare is well defined in legislation, regulations and guidelines. Veterinarians examine animal health and welfare only on request. Tourists do not get any information about how company operates ethically or how it treats animals or nature. There is a need in the husky branch to harmonize standards and to develop a method for monitoring business performance.

As a development project a criterion ie animal-specific guidance for Siberian Husky and check list for auditing was created. The guidance is based on legislation, regulations and common practices, veterinarian guidance and literature.

The animal-specific guidance resulting from the development project will be used as a criterion for certification and as a basis for auditing process. This guide will be implemented immediately by Syötteen Eräpalvelu Husky farm and will be developed in collaboration with other companies in the industry.

Key words

certificate, husky farm, animal welfare

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ELÄINTEN HYVINVOINTI ELÄINMATKAILUSSA.....	3
2.1	Lapin huskyfarmit.....	3
2.2	Eläimen hyvinvointi.....	6
2.2.1	Eläinten käyttäytymistiede.....	9
2.2.2	Eläimen hyvinvoinnin määritelmä.....	10
2.2.3	Rodunomaiset käyttäytymistarpeet.....	11
2.2.4	Eläinten hyvinvoinnin arviointijärjestelmä.....	11
2.3	Eläimet ja matkailu.....	12
2.4	Huskyfarmin toimintaan vaikuttavat säädökset.....	13
3	SIPERIANHUSKY.....	17
3.1	Siperianhuskyn kuljetukset.....	20
3.2	Siperianhuskyn lopetus.....	20
4	LAATUSERTIFIKAATIT.....	21
4.1	Sertifikaatin vaikutus.....	21
4.2	Matkailuyritysten sertifikaatit.....	22
4.3	Auditointi.....	24
5	TYÖN TOTEUTUS.....	29
5.1	Työkalut eli miten kehittämistehtävä ratkaistaan.....	29
5.2	Kehittämismenetelmä.....	29
5.3	Tiedonhankkimistyökalut.....	31
6	SERTIKRITEERI.....	33
6.1	Eläinlajikohtainen ohje ja tarkistuslista auditointia varten.....	33
6.2	Huskykoiran eläinlajikohtainen ohje.....	34
6.3	Miten toimeksiantaja hyötyy sertikriteeristä.....	43
7	POHDINTA.....	45
7.1	Tavoitteen toteutuminen.....	45
7.2	Prosessin arviointi.....	45
7.3	Projektin luotettavuus ja eettisyys.....	46
7.4	Tulevaisuus.....	47

LÄHTEET:.....	48
LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on sertikriteeri eli eläinlajikohtainen ohje siperianhuskylle, joka on osana tulevaa huskyfarmien sertifikaattia. Sertifikaatti huskyfarmeille, eli todistus eläinten hyvinvoinnista eläinohjelmapalveluissa, on lopullinen tavoite, joka tullaan tekemään tulevaisuudessa Syötteen Eräpalveluiden toimesta. Koska sertifikaatin teko on iso projekti, mihin opinnäytetyön tekemisessä ei ole ajallisesti mahdollisuutta, tämä kokonaisuus on jaettu pienempään osaan. Kehittämistyön tuloksena tehty eläinlajikohtainen ohje ja tarkistuslista otetaan käyttöön Syötteen Eräpalvelussa välittömästi.

Ulkomaiset matkanjärjestäjät ovat esittäneet pyynnön sertifikaatista, joka korvaa eläinlääkäreiltä saadun todistuksen eläinten hyvinvoinnista. Huskyfarmit ovat jo pitkään Lapissa pohtineet kyseisen sertifikaatin tekemistä. Sertifikaatti olisi hyvä markkinointikeino, millä osoitetaan, että yritys on panostanut eläinten hyvinvointiin. Luontomatkailu on nouseva trendi, ja matkailijat ovat entistä tiedostavampia sekä luonnonsuojelusta että eettisistä asioista. Tällä hetkellä matkailijan on lähes mahdotonta saada puolueetonta tietoa yrityksen tavasta kohdella eläimiä, luontoa tai yrityksen eettisistä arvoista.

Eläinten hyvinvointi matkailualalla on ollut viime vuosina useammassakin hankkeessa pääteemana. Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa -tiedonvälityshanke, jonka toteuttivat Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI) ja Lapin korkeakoulut vuosina 2016 - 2017, poiki useampia julkaisuja, artikkeleita ja oppaita. Vuosina 2016 - 2018 on toteutettu Eläimet ja vastuullinen matkailu; eläinten hyvinvointi liitetoiminnan kilpailutekijäksi -projekti, missä oli mukana useita lappilaisia yrityksiä. Eläinten hyvinvoinnin ja avoimen viestinnän merkitys koko toimialan kehittymiselle on hankkeen päätavoite. (Lapin yliopisto 2018).

Opinnäytetyössäni teen eläinlajikohtaisen ohjeen eli sertikriteerin siperianhuskylle, jota käytetään vetokoirana Syötteen Eräpalveluissa. Eläinlajikohtaisessa ohjeessa käydään läpi kaikki siperianhuskyn pitovaatimukset ja hoito huskyfarmilla. Sertikriteerissä määritellään asiat, mitä sertifioidussa yrityksessä pitää

olla kunnossa jotta sertifikaatin saa. Tarkistuslista auditointia varten on pohjana auditoinnissa sekä työpaperina päivittäisessä työskentelyssä. Syötteen Eräpalvelut alkaa tulevaisuudessa työstämään sertifikaattia yhteistyössä muiden lappilaisten koiratarhayrittäjien kanssa. Eläinlajikohtaista ohjetta ja tarkistuslistaa tullaan käyttämään huskyfarmilla työohjeena käytännön työssä jo ennen sertifikaatin käyttöönottoa, jotta varmistetaan koirien hyvä hoito ja hyvinvointi.

Visit Finlandin tutkimuksessa oli todettu, että puhdas luonto ja hiljaisuus on ensisijainen motiivi Suomeen matkustamiselle ja turistit suosivat yrityksiä, jotka noudattavat kestävän kehityksen periaatteita ja toimivat vastuullisesti (Businessfinland.fi 2019). Luonnon rauha, puhdas luonto, luontoelämykset, hiljaisuus ja eläinten kanssa toimiminen ovat suurimpia matkailuvalttejamme. Matkailija ei saa häiritä luontoa, vaan kaiken toiminnan pitää mennä luonnon ehdoilla välttämällä ympäristön kuormitusta ja tuhoamista. Pitäkäämme luonnosta hyvä huoli.

2 ELÄINTEN HYVINVOINTI ELÄINMATKAILUSSA

2.1 Lapin huskyfarmit

Toimeksiantaja on Pudasjärveläinen Syötteen Eräpalvelut / Erä-Ohto Oy. Syötteen Eräpalvelut tarjoaa eräpalveluja Pudasjärvellä Iso-Syötteen alueella. Ohjelmalveluina on koiravaljakkosafareita, lumikenkävaelluksia, kanoottiretkiä sekä pitopalvelua ja savusaunomista. Yrityksellä on noin 100 koira ja se järjestää valjakkoajeluiden lisäksi tutustumiskäyntejä farmille. Koiravaljakkosafarit ovat pituudeltaan esimerkiksi 6, 12 tai jopa 30 kilometriä. Tällä hetkellä Syötteen eräpalvelut eivät järjestä yönylisafareita. Yrityksen matkailupalvelu rajoittuu tällä hetkellä talviaikaan eli joulukuusta maalis-huhtikuuhun niin pitkään kuin on lunta. (Syötteen eräpalvelut 2019).

Lapissa oli vuoden 2016 tilaston mukaan 158 eläinmatkailuyritystä, joista huskyfarmeja on 42 (Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa 2018). Ihmisten ympäristötietoisuus on lisääntynyt ja ilmastonmuutoksesta puhutaan ihan kaikkialla. Sertifikaattia ylläpitämällä joutuu yritys näitä näkökohtia jatkuvasti ottamaan huomioon. Jos sertifioitu yritys yhtäkkiä menettääkin sertifikaatin, on se myös merkki asiakkaille, että siellä eivät ole enää asiat kunnossa. Lapissa on menossa useita hankkeita, jotka liittyvät eläinten hyvinvoinnin lisäämiseen. Kaikissa hankkeissa painotetaan tiedottamisen tärkeyttä. Turistit ovat nykyään tietoisempia eettisistä asioista. Yrityksen tiedotuskanavina ovat omat verkkosivut ja sosiaalinen media, mutta yhtä tärkeää on paikanpäällä tapahtuva tiedottaminen. Turistin oma kokemus siitä, miten yrityksessä eläimiä hoidetaan ja kohdellaan ja otetaan luontoarvot huomioon kaikissa tekemisissä vaikuttaa siihen, miten turisti itse jakaa tietoa eteenpäin (Eläintieto.fi 2017). Yrityksellä voi olla vaikka kuinka monta sertifikaattia, mutta jos hän ei toimi vastuullisesti tai eläimistä näkee, ettei ne voi hyvin, tieto leviää nykypäivänä todella nopeasti eteenpäin. Yritykselle onkin tärkeää, että matkailija näkee, että yrityksessä noudatetaan sertifikaatin asettamia eläinlajikohtaisia ohjeita ja että eläimet ovat tyytyväisiä oloihinsa.

Lapin matkailussa on ongelmana sesonkiluonteisuus, joka näkyy erityisesti eläinmatkailuyrityksissä. Lapin matkailuhankkeet pyrkivät saamaan matkailua enemmän ympärivuotiseksi toiminnaksi. Rekikoira-ajelua tehdään vain talvis-aikaan lumella. Koska rekikoirat tarvitsevat ympärivuotista liikuntaa, yrittäjä joutuu kesäisin keksimään koirilleen jotain vastaavaa tekemistä. Raumalla Lapin kylässä koiratarha on keksinyt valjastaa kesäaikaan vetokoirien perään kärryt, joissa on käsijarrut (Yle 2016). Jokainen safariyrittäjä painii saman ongelman parissa ja kaikenlaisia omia liikuntamuotoja kesäajaksi on kehitetty. Merellä sijaitsevat majakkasaaret ovat jo vuosia tarjonneet turisteille mahdollisuutta tulla töihin saarelle hoitamaan lampaita. Turistit maksavat tästä pienen korvauksen ja yrittäjä saa vapaaehtoista työvoimaa. Huskytarhalle voisi myös kehittää vastaavaa toimintaa. Turisteille voisi kesäisin ja syksyllä ruska-aikaan tarjota kokonaispakettia alueen muiden matkailuyritysten kanssa, mihin kuuluisi koirien hoitoa, juoksutusta, safareita, majoitusta ja ruokailua. Viime aikoina luontomatkoilijat ovat löytäneet ns. läskipyörät suosituksi kulkuvälineeksi. Läskipyöräilyä ja koirajuoksua voisi myös yhdistää kesämatkailijoille vaihtoehdoksi.

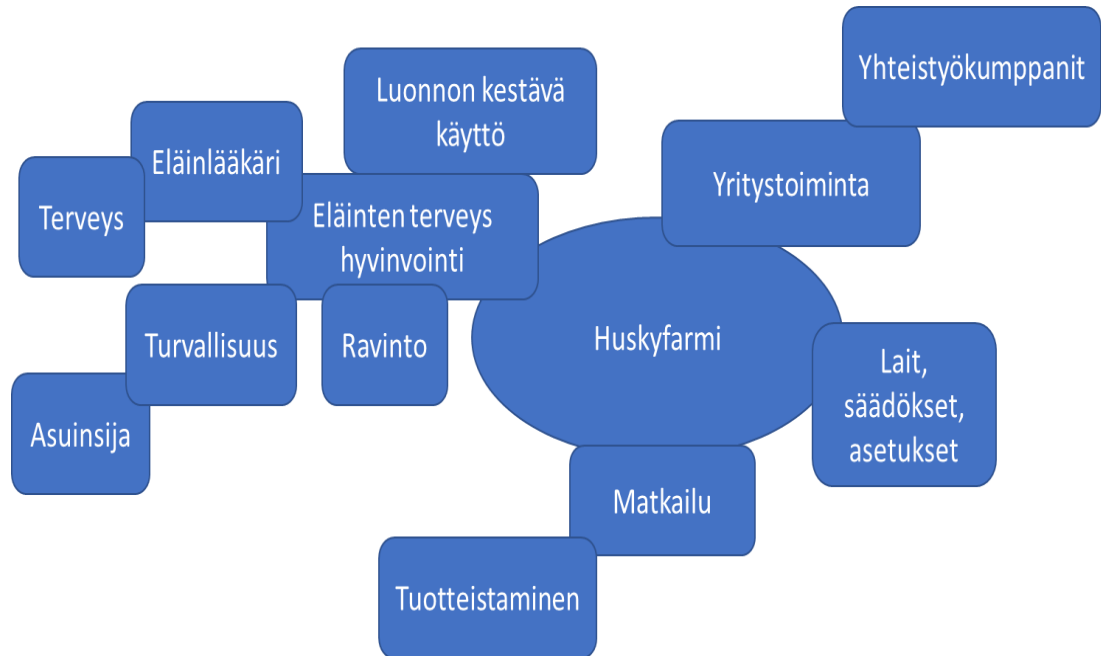
Mikäli yritys pystyisi palkkaamaan työntekijän ympärivuotiseksi, se auttaisi henkilökunnan pysyvyyteen. Ongelmana on, että joka syksy joudutaan etsimään sesongiksi uudet työntekijät, jolloin rekrytointiin menee aikaa ja rahaa. Työntekijät haluaisivat pysyvän työpaikan, ja jos sitä ei ole tarjolla, he etsivät mieluummin töitä muualta. Huskytarhalle ja koirille olisi parempi, että henkilökunta olisi pysyvää ja tuttua. Sonja Leppänen on tehnyt opinnäytetyön Kota-Husky Oy:lle, missä hän on tehnyt ehdotuksia hiljaiselle ajalle sesongille. Ongelmana hän näkee sen, että yrityksellä ei ole kesäaikana muita työntekijöitä, ja eläimiä ei voi juokuttaa lämpimässä. Saman ongelman parissa painivat kaikki yritykset Lapissa, ei yksistään huskyfarmit. Tuloja ei tule kuin lyhyen sesongin ajan, mutta kulut juoksevat kokoajan. Matkailutuloa pitäisi saada ympärivuotiseksi, että voitaisiin palkata pysyvää henkilökuntaa, mikä auttaisi omalta osaltaan toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun ja uusien matkailupalvelutuotteiden kehittämiseksi. (Leppänen, S. 2019).

Eläinmatkailu tuottaa vuosittain yli 15 miljoonaa euroa välitöntä matkailutuloa ja noin kaksi kolmasosaa tuotosta tulee rekikoirista. Eläinmatkailuyritykset ovat pääosin mikroyrityksiä, jotka työllistävät kokopäiväisesti itsensä mutta sesonkityöntekijöitä talvisin merkittävästi (Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa 2018). Visit Finlandin hankkeessa ohjataan yrityksiä painottamaan, että yritys toimii vastuullisesti ja ottaa huomioon kestävä kehitys kaikessa toiminnassa. Hankkeessa ohjataan yrityksiä ja ulkomaisia matkustajia toimimaan vastuullisesti ja ohjeistamaan jokamiehen oikeuksista (Visit Finland 2019). Metsähallitus edistää omalta osaltaan kestävä matkailua tukemalla luontokohteiden säilymistä ja edistämällä luonnonsuojelua sekä minimoimalla ympäristön kuormitusta (Metsähallitus 2019).

Pudasjärvelle matkailu on hyvin tärkeä elinkeino. Vuonna 2017 yöpymisiä Pudasjärvellä oli yli 110000 ja yöpyjistä lähes 80 prosenttia oli kotimaisia matkailijoita. Ulkomaalaisista matkailijoista suurin osa tuli Euroopasta. Matkailu tuo alueelle uutta rahaa ja matkailun työllistävä vaikutus on hyvin merkittävä. Tästä syystä Pudasjärven kaupunki panostaa Iso-Syötteen alueelle merkittäviä summia rahallisesti. Iso-Syötteen alueen matkailusta on tehty kattava info sivusto, missä kerrotaan matkailusta alueella hyvin laajasti. Sivustolla myös neuvotaan, miten kansallispuistossa tulee liikkua ja huolehtia luonnosta ja alueen eläimistä (Syöte 2018). Lapin luonnolla ja kansallispuistoilla on suuri merkitys matkailun vetovoimatekijänä ja se on kaikkien ihmisten etu, että luonto säilyy Suomessa puhtaana ja hyvinvoivana.

Amk-lehden joulukuun 2016 artikkelin mukaan lappilaiset yritykset ovat jo tiedostaneet eläinten hyvinvoinnin merkityksen yrityksen menestystekijänä ja nyt toivotaan, että tieto menee myös matkailijoille. Kaiken tiedottamisen tulisi olla avointa ja jatkuvaa sekä rehellistä (Kähkönen 2016). Huskysafarit on hyvissä ajoin ennen sesonkia jo varattu loppuun (Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa 2017). Safarien turvallisuuden varmistaminen, jotta ne ovat turvallisia

sekä matkajille että eläimille varmistaa omalta osaltaan laadukkaan matkailuelämyksen turisteille ja samalla tulee huolehdittua, että Lapin herkkä luonto säilyy ehjänä (Kähkönen 2016).

Kuvio 1. Huskyfarmin toimintaympäristö

Huskyfarmin toimintaan vaikuttavat lait säädökset ja asetukset sekä yritystoimintaa ohjaavat lait ja säädökset ja normit. Yhteistyöverkosto muodostuu muista alan yrityksistä sekä lähialueella yhteistyössä toimivista yrityksistä, kuten hotelleista, ravintoloista ja muista matkailupalveluja järjestävistä yrityksistä. Yritys järjestää erilaisia matkailupalvelukokonaisuuksia sekä yksin että yhteistyökumppaneidensa kanssa. Eläinten terveys ja hyvinvointi on kaiken liiketoiminnan tärkein osa-alue huskyfarmilla.

2.2 Eläimen hyvinvointi

Eläinten hyvinvointi on lähellä sydäntäni, ja erämatkailu ja luontomatkailu luontoa kunnioittaen ja suojellen on nykytrendi kaikessa matkailussa. Kasvanut ympäristötietoisuus matkailijoiden joukossa lisää paineita huskyfarmeille kehittää sertifikaatti, missä otetaan huomioon kestävä kehitys

ja eläinten hyvinvointi. Sertifikaatilla yritys osoittaa, että eläinten hyvinvoinnista huolehditaan yrityksessä. Ulkomaiset matkanjärjestäjät ovat esittäneet toiveen sertifikaatista. Koska Syötteen Eräpalvelun asiakkaista yli 90 prosenttia tulee ulkomailta, pitää tämä toive heidän ottaa vakavasti. Ihmisen kokemus puhtaasta luonnosta ja yrityksen toiminnasta luonnonvarojen käytössä on avainasemassa, vaikka yrityksellä olisi minkälaisia sertifikaatteja tahansa. Sertifikaatti itsessään ohjaa yritystä kestäväan luonnonvarojen käyttöön ja eläimen hyvinvoinnista huolehtimiseen, mutta näiden asioiden pitäisi olla itsestään selvyys ilman sertifikaattiakin. Kun ihminen liikkuu luonnossa, hänen oma henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuu. Tutkimuksissa on todettu lemmikkieläinten merkitys ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Jo pelkkä eläimen läsnäolo rauhoittaa ihmistä. Kun yhdistetään luonto ja eläimen kanssa liikkuminen, vaikutus ihmisen hyvinvointiin on varmasti merkittävä.

Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa -tiedonvälityshanke toteutettiin vuosina 2016-2017. Hankkeessa todetaan, että eläinten hyvinvointi voisi muodostua lappilaisten matkailuyritysten kilpailutekijäksi. Koska hyvinvoivat eläimet vähentävät kustannuksia, yrityksen ja ihmisten toimeentulo paranee tätä kautta. Ongelmana hankkeessa on todettu, että sesonkityöntekijöiden tiedonpuute on suurimpia ongelmia eläinmatkailussa. Sesonkityöntekijät eivät ymmärrä lapin erityispiirteitä. Tähän tarpeeseen eläinlajikohtainen ohje toisi pikaista helpotusta. Kun kaikille huskyfarmeille yhteinen sertifikaatti saadaan käyttöön, tieto leviää helpommin sekä yrityksille että matkailijoille. Matkailuyrityksille olemassa olevat laatukäsikirjat keskittyvät tällä hetkellä vain turvallisuuteen tai markkinoinnin laatuun, itse eläinten hyvinvointiin ei ole vielä minkäänlaisia laatukäsikirjoja olemassa. (Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa 2017).

Syötteen Eräpalvelut tulee jatkamaan tulevaisuudessa sertifikaatin kehittämistä yhteistyössä muiden huskyfarmiyrittäjien kanssa. Eläinlajikohtainen ohje ja tarkistuslista tullaan ottamaan käyttöön heti, ja sitä tullaan kehittämään ja

päivittämään kun saadaan pidempiaikaista käytännön kokemusta ohjeen toimimisesta. (Määttä 2019).

Valitettavasti laajaan yrittäjien joukkoon mahtuu myös niitä yrittäjiä, jotka pitävät koiria vain tuotantovälineinä ja kohtelevat niitä siten. Ihmiset ovat onneksi nykyään tiedostavia matkailijoita ja sosiaalinen media tiedonjakomahdollisuutena on erittäin tehokas sekä hyvässä että pahassa. Nykymaailmassa tieto leviää sosiaalisessa mediassa todella nopeasti, ja jotta yrityksen maine ei mene esimerkiksi eläinten väärinkohtelun tai luonnon tuhoamisen vuoksi pilalle, tulee näihin asioihin kiinnittää todella tarkkaa huomiota. Se mikä on kirjoitettu sosiaalisessa mediassa, sen tiedon korjaaminen on todella vaikeaa jälkikäteen. Animalian Laura Uotilan haastattelusta kumpuaa huolenaiheet huskyfarmien nykytilasta (Rimma+Laura 2016). Koska yhteistä sertifikaattia tai yksiselitteisiä kriteereitä huskyfarmien ylläpitäjille ei ole, ulkopuolisten tahojen tarkastukset puuttuvat lähes kokonaan. Vaikka eläinlääkäri käy säännöllisesti tutkimassa koirien olot, heidän mahdollisuus puuttua epäkohtiin on pieni. He voivat käytännössä antaa huomautuksia.

Koam News julkaisi lokakuun 28 päivä 2019 artikkelin Lates victims of overtourism? Huskies. Julia Buckley kirjoittaa Lapin rekikoirista, että ne olisivat turismin viimeisimpiä uhreja. Koska huskysafarien suosio on kasvanut, koiria teetetään liikaa verrattuna siihen, että niillä on töitä vain sesonkiaikaan. Tästä syystä koiria lopetetaan liian aikaisin, jotkut lopettavat jopa heti sesongin päätyttyä koiransa. Jos turistikautta saataisiin pidemmäksi, se olisi parempi huskytoiminnalle. Jos turisteja saataisiin myös sesongin ulkopuolella ja pienemmissä ryhmissä, koirat pystyisivät työskentelemään pidempään ja niillä olisi enemmän virikkeellistä tekemistä. Turisteille voisi markkinoida syksysafareita, jolloin koirat voisivat vetää pyörillä olevia kelkkoja tai kärryjä. Lyhyet lenkit eivät ole hyviä huskyille. Pidemmät lenkit ovat parempia, koska koirat on jalostettu juoksemiseen. (Buckley 2019). Valitettavasti laajaan yrittäjien joukkoon mahtuu myös niitä yrittäjiä, jotka pitävät koiria vain tuotantovälineinä ja kohtelevat niitä siten. Ihmiset ovat onneksi nykyään tiedostavia matkailijoita ja sosiaalinen

media tiedonjakomahdollisuutena on erittäin tehokas sekä hyvässä että pahassa.

Kaikille Lapin alueen matkailuyrityksille ja varsinkin eläinten kanssa toimiville yrityksille tulisi laatia opas, missä on käsitelty eläinten hyvinvointia sekä lainsäädännön, asetusten, ohjeiden ja ennen kaikkea kokemusten kautta. Ohje tulisi laatia viranomaisten toimesta ja päivittää vuosittain. Tällä tavalla varmistettaisiin, että tietoa on ihmisillä ketkä työskentelevät eläinten kanssa. Samalla voitaisiin vaikuttaa eläinten parissa toimivien ihmisten asenteisiin sekä herätettäisiin ihmisiä miettimään asioita eläinten ja luonnon hyvinvoinnin kannalta. Eläinten ja luonnon hyvinvointi on meidän kaikkien ihmisten hyvinvoinnin tae!

Lapissa on menossa useita hankkeita, jotka liittyvät eläinten hyvinvoinnin lisäämiseen. Kaikissa hankkeissa painotetaan tiedottamisen tärkeyttä. Turistit ovat nykyään tietoisempia eettisistä asioista. Yrityksen tiedotuskanavana ovat omat verkkosivut ja sosiaalinen media, mutta yhtä tärkeää on paikanpäällä tapahtuva tiedottaminen. Turistin oma kokemus siitä, miten yrityksessä eläimiä hoidetaan ja kohdellaan ja otetaan luontoarvot huomioon kaikissa tekemisissä vaikuttaa siihen, miten turisti itse jakaa tietoa eteenpäin. (Eläintieto.fi 2017). Yrityksellä voi olla vaikka kuinka monta sertifikaattia, mutta jos hän ei toimi vastuullisesti tai eläimistä näkee, ettei ne voi hyvin, tieto leviää nykypäivänä todella nopeaa eteenpäin. Yritykselle onkin tärkeää, että matkailija näkee, että yrityksessä noudatetaan sertifikaatin asettamia eläinlajikohtaisia ohjeita ja että eläimet ovat tyytyväisiä oloihinsa.

2.2.1 Eläinten käyttäytymistiede

Eläinten käyttäytymistiede tutkii eläinten käyttäytymistä, kun ne ovat ihmisten vaikutuksen alaisena. Tutkimuksessa keskitytään tulkitsemaan eläimen omia tunteita ja hyvinvointia sekä eläimen mahdollisuutta sopeutua elinympäristöönsä (Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2019). Maailmanlaajuisesti

on aloitettu tutkimaan ihmisen, eläimen ja ympäristön hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä (One Welfare 2019). Kyseessä on monitieteellinen kansainvälinen yhteistyö, joka edistää globaaleja tavoitteita ja pyrkii parantamaan ihmisten ja eläinten hyvinvointia, vähentämään ihmisten ja eläinten kärsimyksiä ja ymmärtämään ihmisen ja eläinten vaikutusta ympäristöön. Luonnosta huolehtiminen ja kestävä kehityksen tavoitteiden toteuttaminen sekä eläinten ja ihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen ovat One Welfaren keskeisiä tavoitteita, joita kohti kaikkien ihmisten tulisi omassa tekemisessään mennä (One Welfare 2019). Näiden arvojen vieminen sertifikaattiin on mielestäni yksi olennaisimmista asioista. Jos luonnon ja eläinten hyvinvoinnista huolehditaan, maapallo pysyy jatkossakin hyvässä kunnossa ja tuottaa ihmisille hyvinvointia.

2.2.2 Eläimen hyvinvoinnin määritelmä

Suomen eläinsuojelu ry:n (Sey 2019) määritelmän mukaan eläimen hyvinvointi on eläimen kokemus sen omasta psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta, millä kuvataan eläimen vointia hyvästä huonoon. Hyvinvointiin vaikuttaa eläimen mahdollisuus sopeutua ympäristöön ja olosuhteisiin. Eläimelle tulee tarjota riittävästi tilaa ja seuraa, jotta lajinmukaisen käyttäytymisen edellytykset täyttyvät (Sey 2019). Huskyfarmeilla tämän toteuttaminen aiheuttaa paljon työtä, koska eläimet tarvitsevat ympärivuotisesti liikuntaa ja tarpeeksi tilaa sekä muiden koirien seuraa. Itse vetovaljakkoajelu tapahtuu kuitenkin vain talvella, kesäaikana korvaavien liikuntamuotojen löytäminen ja toteuttaminen onkin yksi haasteista.

Eläimen hyvinvointi on sen kokemus omasta olotilasta, joka vaihtelee hyvästä huonoon. Siihen sisältyvät eläimen fyysinen ja psyykinen terveys, normaali kasvu ja hyvä hoito. Lajityypistä riippumatta koiran ja rekikoiran hyvinvoinnissa pitää huomioida fyysinen hyvinvointi, lajityypillinen käyttäytyminen, terveydentila, henkinen hyvinvointi, ruokinta, asumisolosuhteet ja nesteytys. (Ojuva 2018).

2.2.3 Rodunomaiset käyttäytymistarpeet

Jos eläimen rodunomaisia käyttäytymistarpeita ei tyydytetä, eläin voi stressaantua ja pahimmassa tapauksessa sairastua tai aiheuttaa pahoja käyttäytymisongelmia (Eläintieto.fi 2019). Omistajan tehtävä onkin selvittää jo etukäteen mitkä lajin käyttäytymistarpeet ovat ja varmistaa, että ne toteutuvat. Sertifikaattimäärityksessä tuleekin ottaa lajityypilliset käyttäytymistarpeet huomioon, ja auditoinnissa tulee näiden noudattamiseen kiinnittää tarkkaa huomiota. Siinä vaiheessa, kun todetaan käyttäytymisongelmat tai terveysongelmat, korjaavien toimenpiteiden teko saattaa jo olla myöhäistä.

Eläimet tarvitsevat tarpeeksi sosiaalista käyttäytymistä toisten lajitovereiden kanssa, tarpeeksi unta ja lepoa sekä liikkumista ja leikkiä. Lisääntymistoiminnot hoitaa huskytarhalla omistaja valvotusti narttujen juoksuaikana. Huskykoiran lajinomaiseen käyttäytymiseen kuuluu myös kaivaminen. Häkissä pidettävän koiran mahdollisuus kaivamiseen onkin tärkeää varmistaa, jotta koira ei stressaannu. Lämmönsäätelystä tulee huskyfarmeilla huolehtia, vaikka se on haasteellista, koska talvella on kylmä ja kesällä huskykoirille liian kuuma. Häkissä tulee olla suojaisa koppi, mikä on irti maasta jotta koira pääsee tarvittaessa suojaan huonoilta sääolosuhteilta tai rauhoittumaan. Oikean ravinnon saanti varsinkin vetokoirilla on yksi tärkeimmistä tarpeista eläimillä. Jotta yritys yleensä pystyy toimimaan ja eläimet pysyvät terveinä, heidän ravinnon saannin merkitys ja ravinnon koostumus on hyvin olennaista. Kun eläin on terve ja jaksaa tehdä töitä pitkään, se tuo yritykselle rahallisen panostuksen takaisin.

2.2.4 Eläinten hyvinvoinnin arviointijärjestelmä

Luonnonvarakeskuksen Luke:n mukaan eläinten hyvinvoinnin arvioimiseen kehitetyillä mittareilla voidaan mitata eläimen hyvinvointia (Luke 2019). Welfare Quality -tutkimushankkeessa on kehitetty arviointijärjestelmä, mikä pohjautuu neljään osa-alueeseen; ruokintaan, kasvatusympäristöön, käyttäytymiseen ja terveyteen. Kun kaikki osa-alueet ovat kunnossa, myös eläin voi hyvin.

Lähde: Luonnonvarakeskus LUKE

Kuvio 2. Eläinten hyvinvoinnin mittari. (Luke 2019)

2.3 Eläimet ja matkailu

Matkailijat ovat hyvin tiedostavia ja tekevät arvopohjaisia kulutusvalintoja. He ottavat selvää eläinten kohtelusta ja ovat huolissaan matkailun aiheuttamista päästöistä. Koska tutkimuksen mukaan matkailijat haluavat tietoa eläinten hyvinvoinnista paikallisen tason matkailutoimijoilta, yrityksen sertifikaatti eläinten hyvinvoinnista on osoitus heille, että tässä toimipisteessä toimitaan oikein. (Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa 2018).

Lapin yliopistossa on menossa tutkimushanke: Eläimet ja vastuullinen matkailu, mikä keskittyy eläinten käyttöön matkailualalla (Eläinten hyvinvointikeskus EHK 2019). Hankkeen tavoitteena on muodostaa eläinten hyvinvoinnin hyvien käytäntöjen koodisto ja luomaan keskusteluyhteyksiä alan toimijoiden välille. Animal Tourism Finland sivusto tarjoaa matkailupalveluja käyttäville yrityksille ja turistiteille tietoa huskykoirien, porojen ja hevosten hyvinvoinnista, ylläpidosta ja miten eri matkailupalveluja toimivat yritykset toimivat Lapissa

(Animal tourism Finland 2019). Läpinäkyvyys ja tiedottaminen lisäävät ihmisten tietoisuutta samalla kun se painostaa kaikkia alalla toimivia yrityksiä panostamaan eläinten hyvinvointiin ja luonnonsuojeluun. Jos ei ole mukana hankkeessa, antaa se helposti lukijalle myös kuvan, ettei yritys ota eläimen hyvinvointinäkökohtia ehkä niin hyvin huomioon.

2.4 Huskyfarmin toimintaan vaikuttavat säädökset

Huskyfarmin toimintaan vaikuttavat normaaliin yritystoiminnan lainsäädännön lisäksi Eläinsuojeluasetus (396/1996) ja eläinsuojelulaki (247/1996) sekä valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta (674/2010). Eläinsuojelulaki on puitelaki, mikä antaa eläinten kohteluun yleiset ohjeet. Eläinsuojeluasetuksella tarkennetaan eläinsuojelulakia ja maa- ja metsätalousministeriö antaa vielä tarvittaessa tarkempia yksityiskohtaisempia määräyksiä. Pitopaikan olosuhteet, tarhauksen vaatimukset, eläimen hyvinvoinnista, ruuasta ja juomasta huolehtiminen on määritelty laeissa ja asetuksissa hyvin tarkkaan. Eläinsuojeluasetuksessa on määritelty myös ammattimainen eläintenpitotoiminta.

”Eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Tarpeettoman kivun ja tuskan tuottaminen on kielletty. Lisäksi eläintenpidossa on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet”. (ESL 3 §).

Eläinten hyvinvointia koskevien säädösten täytäntöönpanoa ja noudattamista valvoo Maa- ja metsätalousministeriö. Aluehallintovirasto taas valvoo ja huolehtii säännösten täytäntöönpanoa ja noudattamista. Kunnaneläinlääkärit ja tarkastuseläinlääkärit toimivat paikallisina viranomaisina, ja he valvovat eläinten hyvinvointisäännösten noudattamista. Lain ja asetusten tarkoitus on suojella eläintä kärsimyksiltä, kivuilta ja tuskalta ja edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua (Maa- ja metsätalousministeriö 2019). Mikäli eläinsuojelulain tai -asetuksen noudattamisessa on tapahtunut rike, viranomaisten velvollisuus

on ilmoittaa siitä välittömästi poliisille. Viranomaiset voivat myös ohjata toimimaan oikein, mikäli kyseessä ei ole vakava epäkohta. Eläinsuojelulain 39 §:n mukaan, jos on aihetta epäillä eläimen hoidossa epäkohtia, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalla viranhaltijalla, poliisilla ja eläinsuojeluvalvojalla on oikeus suorittaa tarkastus.

Eläinsuojeluasetuksessa (396/1996) kerrotaan yleisluontoisesti vaatimukset eläinten pitopaikasta, ruokinnasta, hoidosta, kohtelusta ja lopetuksesta. Huskykoirien ylläpitoon erityisesti liittyvän 6 §:n, mikä koskee ulkotarhausta, ulkotarhan tulee olla eläimelle turvallinen ja suojattu epäsuotuisia sääoloja vastaan. Koska huskykoirat ovat ulkotarhassa ja tarha sijaitsee metsässä, tarhan tulee olla myös suojattu petoeläimiltä, jotta eläin tuntee olonsa häkissä turvallisiksi. Jos eläin pelkää esimerkiksi lähistöllä liikkuvia petoeläimiä, se stressaantuu ja alkaa oirehtimaan epäsuotuisalla tavalla. Eläinsuojeluasetuksen 15-16, 22 § nojalla koiran kytkemiseen käytettävän välineen on oltava sellainen, ettei se vahingoita eläintä ja antaa turvallisen ja tarpeellisen liikkumisvapauden (ESA 15-16). Mikäli eläintä pidetään liian lyhyessä hihnassa, kaulaan tulee hankaumia.

Kuvio 4. Eläimen hyvinvointi. (Opetushallitus 2018)

Tavoitteena lainsäädännöllä ja asetuksilla sekä ohjeilla on eläinten hyvinvoinnin parantaminen ja eläimen lajityypillisen käyttäytymisen huomioon ottaminen (Opetushallitus 2018).

Rikoslaisissa on eläinsuojelurikos ja lievä eläinsuojelurikos, mutta eläinsuojelurikoksia viedään harvoin oikeuteen (Eläinsuojelurikos RL L 17:14–15 §). Löysin itse yhden uutisen (Iltalehti 2.6.2010), missä koiravaljakkosafariyrittäjät ovat tuomittu vahingonkorvauksiin ja ehdolliseen vankeuteen kuolemantuottamuksesta toimittuaan törkeän huolimattomasti.

”Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta pahoinpitelemällä, liiallisesti rasittamalla, jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen, on tuomittava eläinsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi”. (RL 17:14 §).

Huskyfarmilla eläinsuojelurikos voisi olla esimerkiksi se, että koirat on selvästi nälkiintyneitä ja janoisia tai niitä on pidetty liian lyhyessä ketteringissä niin että kaulassa on kuristusjäljet. Laissa todetaan, että kyseessä on törkeä eläinsuojelurikos, kun kohteena on suuri määrä eläimiä tai tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen raa’alla tai julmalla tavalla (RL 17:14 §). Jos edellä mainitut teot ovat kokonaisuus huomioon ottaen vähäisiä, rangaistuksena on sakko.

Syötteen eräpalvelujen käyttämä eläinlääkärin tarkastuskäynti kohdistuu Eläinsuojelulain 247/1996 30 § 2 mom sekä Eläinsuojeluasetuksen 396/1996 26 § nojalla vuosittain tehtävään tarkastukseen. Tarkastuksessa käydään läpi eläinten tilat ja eläinten kunto sekä hoidosta vastaavan henkilön pätevyys. Mikäli näissä huomataan epäkohtia, hänen velvollisuus on ensisijaisesti neuvoa ja ohjata. Rärkeimmissä tapauksissa eläinlääkäri tekee rikosilmoituksen.

Saavalainen on tutkinut Lapin rekikoirien elinolosuhteita vuonna 2010. Puutteita oli melkein puolella kenneleistä. Puutteita oli kopeissa, koirien kytken-

nässä, tarhoissa ja kuljetusvälineiden majoitustiloissa. Eläinlääkärit olivat antaneet tarkastuskäynneillään ohjeita ja neuvoja, yhtään vakavampaa puutetta ei siis oltu löydetty. Saavalaisen mukaan tarkastuskäynnit tulisi yhtenäistää tekemällä esimerkiksi lomake missä on listattu tarkastettavat kohteet. Saavalainen esitti myös puutteena sen, että itse rekikoirasafareita ei tarkasteta ollenkaan. Safariolosuhteet voivat olla hyvinkin puutteellisia koirille. Huolena oli myös se, että yrittäjät ja työntekijät eivät tiedä säädöksistä. Yhtenäinen sertifikaatti, eläinlajikohtainen ohje, tarkastuslomake ja tiedottaminen parantaisivat koirien olosuhteita ja sitä kautta myös matkailijat saisivat enemmän varmuutta siitä, että koiria kohdellaan tarhalla hyvin. (Saavalainen, E. 2010).

3 SIPERIANHUSKY

Siperianhusky on arktinen pystykorva. Vuonna 2018 siperianhusky sijoittui kahdenneksitoista sadan suosituimman rodun listalla. Niitä oli rekisteröity yhteensä 699 koiraa vuoden 2018 aikana ja tällä hetkellä koiria arvioidaan olevan Suomessa noin 3400 yksilöä (Kennelliitto 2019). Rotu kuuluu rekikoiriin ja soveltuu erittäin hyvin arktisiin olosuhteisiin (Suomalainen siperianhusky-seura 2019). Siperianhuskyllä on kaksinkertainen turkki, jonka vuoksi se pystyy työskentelemään erinomaisesti kylmässä (Zooplus 2019). Siperianhuskyn lajioinnaisuuksiin kuuluu kestävyys, uskollisuus ja älykkyys.

Siperianhuskyn varhaisimmista käyttötarkoituksista arktisilla alueilla toimia vetokoirana, koska siellä ei ole ollut käytännössä muuta tapaa liikkua talvisin vaikeissa olosuhteissa. Koiria on lähdetty kuljettamaan Alaskaan kilpailutarkoituksiin ja posti- ja matkustajakuljetuksiin 1900-luvun alussa. (Suomalainen siperianhuskyseura 2019).

Koira kuluttaa vähän energiaa ja tulee toimeen vähällä ravinnolla ja veto-ominaisuudet ovat sillä veressä, jonka johdosta se on erittäin kestävä rekikoirana (Siperianhusky.net 2019). Siperianhusky on käyttökoiria ja tarvitsee paljon liikuntaa ja aktiivointia päivittäin, ja laumakoirana husky tarvitsee oman laumansa ympärilleen. Tämä toteutuukin hyvin huskytarhoissa missä lauma on koko ajan ympärillä. Toisaalta koira ei ole vahtikoira eikä se ole epäluuloinen vieraita kohtaan, joten se soveltuu todella hyvin rekikoiria-ajeluun missä ihmiset vaihtuvat tiuhaan.

Siperianhuskyn peitinkarva on keskipitkä. Väritys vaihtelee puhtaanvalkoisesta punaiseen ja mustaan. Useimmilla koirilla on selässä erilaisia voimakkaan värisiä merkkejä, mutta vatsa ja rinnus on valkoinen. Kuonomaski ja päällä olevat lakkimaiset kuviot ovat lajille ominaisia. Korvat ovat pystyt. Silmät ovat yleensä kirkkaan siniset, mutta meripihkanvärisiä ja sekavärisiäkin on joil-

lakin koirilla. Hännessä ei ole pohjavillaa. Lumituiskussa husky käpertyy rullalle ja piilottaa kuonon häntään, jolloin häntä toimii ilmansuodattimena. (Zooplus 2019).

Kuvio 3. Siperianhusky (Syötteen Eräpalvelut)

Kennelliiton rotumääritelmän mukaan siperianhusky on käyttökoira, jonka alkuperäinen tehtävä on olla vetokoirana valjaissa ja vetää kevyttä kuormaa kohtalaisella kuormalla pitkiä matkoja (Kennelliitto 1995). Valjakkoajossa testataan siperianhuskyn luonnetta ja käyttöominaisuuksia ja vain siinä voi arvioida koiran työintoa ja työmoraalia (Kennelliitto 2006).

Siperianhusky voi olla ulkona vuoden ympäri, kunhan sillä on sääsuojana tiivis koppi ja turvallinen häkki, mistä koira ei pääse karkaamaan eikä ulkopuoliset petoeläimet pääse taas vastavuoroisesti häkkiin sisälle. Siperianhuskyllä on metsästysvietti, ja jos vain suinkin mahdollista se kyllä lähtee häkistä oravan ja kanin perään. (Siperianpystykorvayhdistys ry 2019). Ylen uutisten mukaan Alaskanhuskyn kuolema 36 asteen pakkasessa ulkotarhassa ei ole ollut ainutkertainen tapahtuma. Alaskanhusky on harvinainen koiratarhoilla ja koska tällä lajilla on lyhyt karva eikä ollenkaan alusvillaa, sen pito ulkona yli 20 asteen pakkasessa ei ole suotavaa. Koirakohtaisesti tulisikin miettiä, pitäisikö koira ottaa kovimmilla pakkasilla sisälle, vaikka koppi olisi säädösten mukainen. (Yle uutinen 22.1.2016).

Siperianhusky viihtyy laumassa ja samassa häkissä voi olla useampikin koira, mutta jotkut koirat ei vain sovi yhteen keskenään. Koirat ovat hiljaisia häkissä, vieras ihminenkään ei saa niitä haukkumaan. Kun koiran perustarpeet on tyydytetty, se voi hyvin. Mitä enemmän huskyfarmilla on koiria, sitä enemmän se teettää omistajallaan töitä. Jokainen koira on yksilö ja tarvitsee yksilöllistä hoivaa. Poikivat emot pitää pystyä pitämään omissa häkeissään pentueen kanssa ja palauttamaan muiden yhteyteen sopivassa hetkessä pentujen sosiaalistumista varten. Kaikki koirat eivät pysty olemaan toistensa kanssa samassa häkissä ja laumalla on hyvin tarkka keskinäinen laumahierarkia. Huskyfarmin omistajalla on jatkuva työsarka pitää eläimet hyvinvoivina ja stressittöminä.

Koska kyseessä on työkoira, joka pärjää niukalla ravinnolla, ravinnon laadun merkitys korostuu. Koira ei saa saada liikaa ruokaa, ettei se liho. Ravinnon ravinteiden määrä on hyvin tärkeää, että koira saa tarvittavat ravintoaineet jaksakseen rankat liikuntasuoritukset. Kalsiumin saanti on tärkeää turvata ja talvikaudella ruuan rasvapitoisuutta pitää nostaa lähelle 40 prosenttia. Riittävä vedensaanti on myös turvattava koirille. Talvella koirat saavat nestettä safarilla myös lumesta, mutta retkillä tulee olla koiralle mukana vettä ja pientä purtavaa. Laji on huomattavan terve laji, koska jalostus tehdään huolella ja rekikoiria testataan aktiivisesti. Koska rotumääritelmä sallii laajan väri vaihtelun silmien ja turkin värissä, se edistää lajin terveyttä (Siperianhuskyseura 2019).

Valtioneuvoston asetuksen (674/2010) mukaan koira tulee ulkoiluttaa päivittäin riittävän usein ja liikuntatarpeen tyydyttämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Huskykoiraa saa pitää ulkona ympärivuotisesti, mutta koirilla pitää olla kuulo- ja näköyhteys ympäristössä tapahtuvaan toimintaan sekä mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen (Valtioneuvoston asetus 9 §). Syötteen eräpalveluiden alueella tämä on toteutettu niin, että häkit ovat vierekkäin ryhmissä, joiden välissä on kulkuväylät hoitajille ja tarhojen välissä on kesäisin avoimiin juoksutarha. Kesäisin koirat eivät vedä jos lämpötila on yli 10 astetta. Nartuille on varattu asetuksen mukainen oma rauhallinen paikka erillään muista koirista ja vieroitetuille pennuille on myös oma erillinen häkkinsä (Valtioneuvoston asetus 14 §).

3.1 Siperianhuskyn kuljetukset

Eläinsuojeluasetuksen 22 § mukaan eläintä saa pitää kuljetuksen ajan pienikokoisessa säilytystilassa vain jos eläimen kuljettaminen tai muu tilapäinen hyväksyttävä syy sitä vaatii (ESA 22 §). Isdra on valjakkourheilun kansainvälinen kattojärjestö, ja heidän suositus kuljetuskoppien minimikoosta koiralle, jonka korkeus on 57 cm on seuraava: korkeus 57 cm, leveys 50 cm ja pituus 85 cm (Isdra.org). Laki eläinten kuljetuksesta 3 § 7 sanoo, että kuljetusvälineen tulee olla riittävän tilava ja eläimelle turvallinen sekä riittävästi ilmatilaa. Eläin ei saa kärsiä kuljetustilaan kuormaamisen aikana eikä kuljetuksen aikana, eikä eläin saa kärsiä kuljetuksen aikana kylmyyttä tai kuumuutta. (Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2009).

3.2 Siperianhuskyn lopetus

Eläinsuojeluasetuksen 30 § mukaan eläimen saa lopettaa vain lopettamisen osaava henkilö ja eläin pitää lopettaa siten, että se säästyy kaikelta vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta, kärsimykseltä, vahingoittumiselta ja ruhjoutumiselta (Eläinsuojeluasetus 396/1996). Laura Kinnusen Siperianhusky.net blogissa, mikä on julkaistu vuonna 2010 käsitellään useampaakin erillistä tapusta, missä huskykoiria on lopetettu asetuksen vastaisesti (Siperianhusky.net 2016). Lapissa toimii paljon huskyfarmeja, jotka ottavat koirat talveksi ja sesongin ohi mentyä lopettavat koirat välittämättä seuraamuksista. Tämä aiheuttaa paljon haittaa niille yrityksille, jotka toimivat vastuullisesti ja pitkäjänteisesti. Koko harrastuksen maine kärsii, kun koirien kaltoinkohtelusta leviää uutisia ympäri maailman. Toisaalta on hyvä, että näistä kirjoitetaan, jotta yritykset toimisivat vastuullisesti eläinten ylläpidossa. Mitä varmemmin näistä jää kiinni, sitä varmemmin yrittäjät toimivat oikein.

Syötteen eräpalvelulla koiran eläköitymisikä on 10 vuoden molemmin puolin. Eläkkeellä olevat koirat jäävät tarhalle asumaan omalle alueelleen ja heitä käytetään oman väen kanssa hitailla ajelulenkeillä. Koirat elävät Syötteen eräpalvelun tarhalla loppuikänsä. (Määttä 2019).

4 LAATUSERTIFIKAATIT

4.1 Sertifikaatin vaikutus

Koska ilmastonlämpeneminen ja ilmastonmuutos on kaikkien ihmisten tietoisuudessa, luontoarvojen huomioon ottaminen toiminnassa ja markkinoinnissa on jo lähes sääntö. Matkailijat ovat entistä tiedostavampia matkailun vaikutuksesta ilmaston lämpenemiseen. Tämä ohjaakin matkailijavirtoja tehokkaammin kuin mikään muotitrendi. Jo matkustustavalla on suuri vaikutus valintaan, lentomatkustaminen saastuttaa huomattavan paljon enemmän kuin muut matkustusmuodot. Matkailu itsessään aiheuttaa päästöjä ja kuluttaa luonnonvaroja, mutta kun matkailuyritys pyrkii kaikessa toiminnassaan vähentämään omaa kulutustaan ja toimimaan kestävän kehityksen mukaisesti, sitä on helppo käyttää myös matkailuvalttina. Sertifikaatti on osoitus siitä, että yritys toimii sertifiointikriteerinä käytetyn standardin määrittämällä ja perustuu yrityksessä tehtyihin auditointeihin (Sertifiointi.com 2019). Visit Finland on kehittänyt matkailuyrityksille tarkoitetun Sustainable Travel Finland- ohjelman, jonka avulla yrityksen toiminta kestäväällä tavalla luontoa suojellen helpottuu (Business Finland 2019).

Suomen luonto on vielä puhdas ja tarjoaa paljon hienoja elämyksiä. Matkailuyritykset Lapissa ovat tästä onneksi hyvin tietoisia, ja pyrkivät suojelemaan Lapin herkkää luontoa kaikin tavoin. Huskyvaljakkosafari kuluttaa luontoa huomattavasti vähemmän kuin moottorikelkkasafari, se on hiljaista puhdasta retkeilyä Lapin luonnossa. Huskyfarmien sertifikaatissa tulisi painottaa eläinten hyvinvoinnin lisäksi myös luontoarvoja ja luonnonsuojelun näkökohtia. Sertifikaatissa tulisi ottaa eläinten hyvinvoinnin lisäksi huomioon, miten safarilla huolehditaan jätteistä ja missä kaikkialla saa ja missä ei saa liikkua ja kaikki tekeminen pitäisi tehdä luontoa kunnioittaen.

4.2 Matkailuyritysten sertifikaatit

Matkailuyritykset hyödyntävät markkinoinnissaan laatu- ja vastuullisuussertifikaatteja monipuolisesti. Businessfinlandin mukaan lähes tuhat suomalaista matkailuyritystä on mukana jossakin kestävän kehityksen ohjelmassa (Businessfinland.fi 2019). Matkanjärjestäjät ja matkailuyritykset pyrkivät osoittamaan asiakkailleen toimivansa vastuullisesti ja että kaikki yrityksen toiminta pohjautuu kestäväan luonnonvarojen käyttöön. Sertifikaatteja on kymmeniä erilaisia, joista osa painottaa ympäristövaikutusten minimointia, osa kaikkea kestäväan matkailun osa-alueita (Businessffinland.fi 2019).

Suoraan yksinomaan huskyfarmeille tarkoitettua sertifikaattia ei vielä ole olemassa. Eläinten hyvinvointiin liittyviä sertifikaatteja on jo paljon olemassa. EU:n rahoittama Welfare Quality Network -hanke (Welfare Quality Network 2019) on kehittänyt tuotantotilaeläinten hyvinvointiin arviointimenetelmän, jota suomalaiset maitotilat ovat jo aktiivisesti hakeneet. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisussa Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa otetaan kantaa laatu-järjestelmän hakemiseen (Ojuva 2018). Lapin eläinmatkailu on haasteellista, eikä globaalia laatu-järjestelmää voi soveltaa. Mikäli Lapin olosuhteisiin soveltuva laatu-järjestelmää ryhdyttäisiin rakentamaan, siinä pitäisi olla mukana yrittäjiä, viranomaisia ja eläinlääkäreitä sekä sertifikaattiyhdistyksen edustajia (Ojuva 2018).

Eettisen Eläinkaupan Sertifikaatti on lemmikkieläinten myyntiä harjoittaville yrityksille haettava sertifikaatti, millä kehitetään sekä eläinliikkeiden että lemmikkieläimen hankkivan henkilön tietämystä lemmikkieläimen hyvinvoinnista (Eesp.fi). Eettisen Eläinkaupan Sertifikaatti on lähellä Huskyfarmin toimintaa. Eettisen Eläinkaupan jäsenyritykset ovat itse kehittäneet sertifikaatin ja pitävät sitä itse yllä. Tätä kehittämistyötä tullaan käyttämään huskyfarmien sertifikaatin kehittämisessä hyväksi. Tulevaisuudessa huskyfarmit voivat mahdollisesti jopa liittyä heidän sertifikaattiin.

Kestävän kehityksen sertifikaatteja matkailupalvelualalla on jo olemassa monenlaisia. Business Finlandin kautta löytyy tietoa esimerkiksi Biosphere -sertifikaatista. Responsible Tourism institute myöntää sertifikaatteja luonnonvarojen monimuotoisuuden suojeluun (Businessfinland.fi). Ilmastonmuutoksen torjunta ja ympäristönsuojelu ovat merkittävässä roolissa tämän sertifikaatin haltijoilla. Ekokompassi-sertifikaatti kertoo sitoutumisesta ympäristönsuojeluun ja soveltuu pk yrityksille (Ekokompassi.fi). EU-ympäristömerkkijärjestelmä on majoitusliikkeille, jotka täyttävät ympäristökriteerit (Eu-ymparistomerkki.fi). Lisäksi on olemassa Iso 14001 ja Joutsenmerkki.

Kansainvälinen sertifiointiin keskittynyt yritys DNV-GL tarjoaa sertifiointipalveluja yrityksille. Yritys toimii yli 100 maassa ja tekevät ISO-sertifiointeja, johtamisjärjestelmien sertifiointeja, asiantuntijaneuvoja ja riskikartoituksia (DNV-GL). DNV:n nettisivulta voi tilata lomakkeen eri toimialoille. Lomakkeesta voi tutkia oman yrityksen kohdalta mitkä kriteerit täyttyvät ja missä on vielä kehitettävää. Tähän olisi hyvä yritysten perehtyä, vaikka ei sertifikaattia hankkisi-kaan, koska se antaa paljon ajattelemisen aihetta oman yrityksen tilasta. Lomakkeessa käydään läpi eri osa-alueet hyvinkin tarkasti. Johdon asiantunte- muksen osalta kysytään, onko yrityksessä varauduttu ja tiedostettu riskit ja mahdollisuudet, ymmärretäänkö ja otetaanko huomioon oman alan lainsäädäntö ja muut säädökset, onko henkilökunta ja yhteistyökumppanit ymmärtäneet ja noudattavatko yrityksen tehtäviä ja tavoitteita ja vaatimuksia ja tehdäänkö yrityksessä säännöllisesti omavalvontaa jne. (DNV – GL Quality Self - assessment).

Welfare Quality Network panostaa eläinten hyvinvointiin (Welfarequality.net). Sen on muodostanut iso joukko yrityksiä, jotka haluavat vaikuttaa eläinten hyvinvointiin tukemalla yrityksiä ja jakamalla tietoa eläinten hyvinvoinnista. Welfare Quality Networkillä on omat kriteerit eläimen hyvinvointiin ja pisteytyksen mukaan eläimen hyvinvointi jaetaan 4 eri kategoriaan; erinomainen, parannettava, hyväksyttävä ja ei hyväksytty. Heidän suosituksen mukaan arviointi pitäisi tehdä muutaman vuoden välein ja toiveena on, että eläimen hyvinvointi paranee. Eläimen hyvinvointikriteereinä on hyvä ruokinta, hyvä asuinsija, hyvä

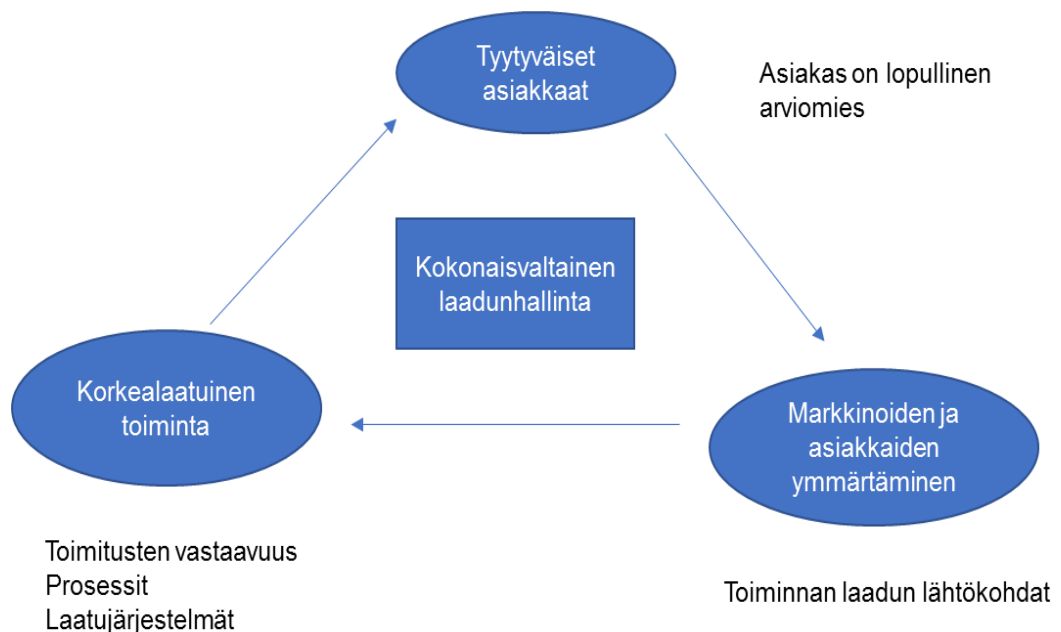
terveys ja hyväksyttävä käytös. Ohjeistus itsessään on jo 117 sivuinen ja siinä käydään edellä mainitut eläimen hyvinvointiin vaikuttavat asiat hyvin seikka-peräisesti läpi. (Welfarequality.net 2019).

Kuluttajaturvallisuuslaissa (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011) sanotaan, että palveluntarjoajien tulee laatia kirjallinen turvallisuusasiakirja, joka sisältää suunnitelman vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi. Turvallisuusasiakirja varmistaa, että palveluntarjoaja on itse riittävästi varautunut niihin riskeihin, joita palveluun saattaa liittyä. Tässä asiakirjassa käydään läpi osalta samoja asioita, mitä sertifiikaatissakin tullaan käymään. Turvallisuusasiakirja on pitänyt esittää ohjelmapalveluyrityksille ennen sopimuksen allekirjoitusta. Turvallisuusasiakirjan säännöllinen päivittäminen pistää miettimään ja kartoittamaan riskit ja niihin varautumisen jatkuvasti, sekä huolehtii omalta osaltaan, että henkilökunta toimii kaikessa toiminnassaan huolellisesti ja turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen.

4.3 Auditointi

Auditointi on prosessi, missä arvioidaan missä määrin sovitut sertifiikaattikriteerit on täytetty. Auditoinnin voi tehdä joko organisaatio itse tai joku ulkopuolinen ennalta määritelty taho. Kun laatujärjestelmä on tehty ja laatuksiteerit määritelty, organisaation tulee pitää yllä laatudokumentaatiota. Laatudokumentaatiosta käy ilmi, miten laatujärjestelmää on noudatettu. Sisäisellä auditoinnilla varmistetaan omat prosessit ja ulkoinen auditoija voi antaa arvion laatujärjestelmän noudattamisesta. Sisäisellä auditoinnilla otetaan kantaa siihen, miten laatujärjestelmää on noudatettu sekä miten omia toimintaperiaatteita voidaan kehittää. Ulkoinen auditoija tekee tarkastuksen, minkä jälkeen hän joko antaa hyväksynnän, että ennalta määritetyt sertifikateerit on täytetty ja onko jotain korjattavaa tai kehitettävää. Vuosittain tehtävä auditointi tehdään keskittyen joka vuosi yhteen ennalta määrättyyn osa-alueeseen. Auditoinnista laaditaan raportti ja yhteenveto, ja mikäli auditointi on hyväksytty, sertifiikaatti on voimassa seuraavaan auditointiin asti. (University of Eastern Finland 2019).

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitolla on käytössä LYKE-sertifikaatti. Heidän auditointi tehdään kahden vuoden välein ja sertifikaatti on voimassa kolme vuotta. Auditointilomake on tehty sertifiointikriteerien pohjalta. Auditointilomakkeessa on käsitelty kaikki kriteerit ja niihin annetaan vastaus lomakkeella, onko kriteeri toteutunut, onko parannettavaa, mitä puuttuu jne. Lomakkeen lopussa otetaan kantaa täyttyykö kriteerit vai ei, ja jos ei täyty mitä sitten tulee tehdä. (Luontokoulut 2019). Auditoinnin tarkoitus tuleekin tässä hyvin esille. Auditointi pistää yrityksen itse miettimään omia prosesseja; onko niissä kehitettävää ja korjattavaa, mikä on hyvin ja mitkä ovat meidän vahvuudet. Yrityksen sisäisessä auditoinnissa voidaan ottaa aina yksi ennalta sovittu osa-alue, missä on ollut edellisessä auditoinnissa korjattavaa tai puutteita ja katsoa onko asiat tulleet korjatuksi.

Kuvio 5. Kokonaisvaltainen laadunhallinta (Mukaiillen Leckliniä 2006, 19.)

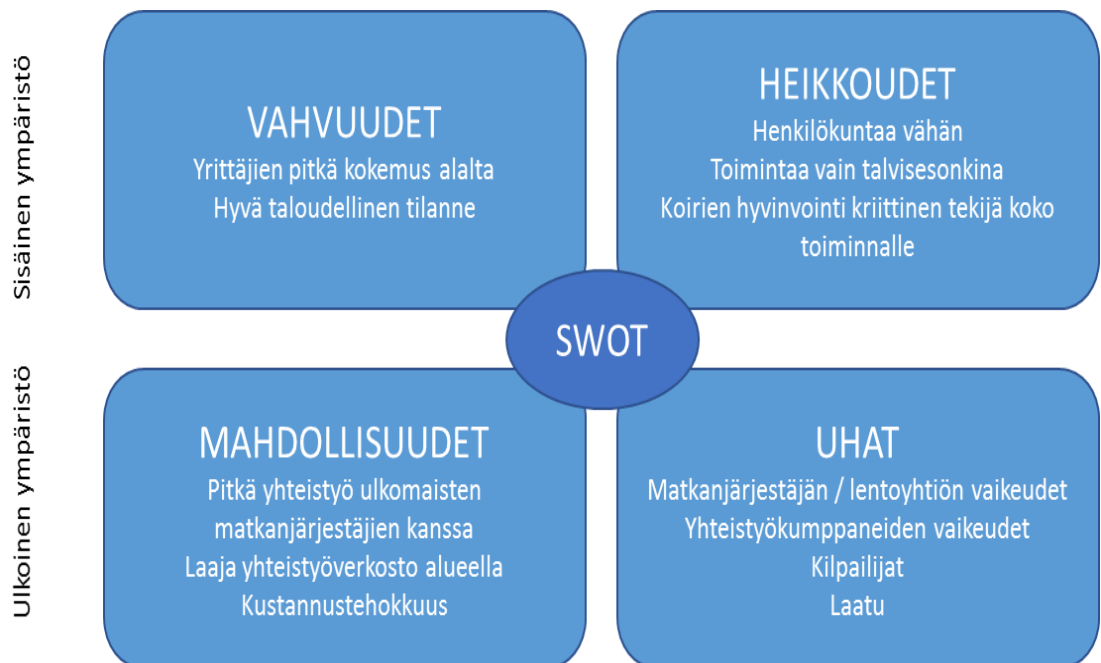
Laatujärjestelmän olennaisena osana on koko yrityksen laatu, ei yksistään eläinten hyvinvoinnin varmistaminen. Lecklinin (2006, 20-21) esittelemät näkökulmat valmistuslaatu, tuotelaatu, arvolaatu, kilpailulaatu, asiakaslaatu ja

ympäristölaatu ovat kaikki tärkeitä näkökohtia yrityksen laatujärjestelmän laa-
timisessa. Huskyfarmin kohdalta näistä tulee painottaa kilpailu-, asiakas-, ja
ympäristölaadun osalta. Ympäristönäkökulma on hyvin tärkeä nykypäivänä,
samoin asiakkaan kokema laatu.

Huskyfarmeille tullaan kehittämään oma laatujärjestelmä tulevaisuudessa.
Tarkistuslistan eri osa-alueiden toimivuus ja niiden pisteytys tulee määritellä ja
kehittää testaamalla kriteereitä omassa kennelissä muutaman vuoden ajan en-
nen käyttöönottoa, jotta saadaan tärkeää kokemusta pisteytyksen toimimi-
sestä käytännössä. Laatudokumentaatio tulisi ottaa käyttöön mahdollisimman
pian, jo ennen laatukriteerien määrittämistä. Laatudokumentaatioon kirjataan
eläinlajikohtaisessa ohjeessa määriteltujen kriteerien toteutuminen käytän-
nössä. Laatudokumentaatioon kirjataan eläinten terveydentila, ruokinta, eläin-
lääkärin tarkastukset, lääkintä, poikkeamat, poikasiin liittyvät asiat jne. Laatu-
dokumentaatiota voisi kuvata esimerkiksi päiväkirjaksi, mikä kattaa kaikki yri-
tyksen toiminnot kaikilta osa-alueilta. Kun laatudokumentaatio on kunnossa,
tästä on hyvä jatkaa kehittämään laatukriteereitä ja määrittämään pisteytystä.
Laatukriteereiden pisteytyksen yhteydessä määritellään vähimmäismäärät,
mitkä hyväksytään sertifikaattiin ja missä rajoissa taas sallitaan hyväksyty
mutta korjattava seuraavaan auditointiin mennessä. Qualitas Fennica järjestää
koulutuksia, missä opetetaan uusille auditointijille perusvalmiudet auditoinnin te-
kemiseen (Arter 2019). Huskyfarmien sertifikaatin ylläpitäjän tulisi käydä tä-
män tyyppinen koulutus, jotta hänellä olisi valmiudet hoitaa yritysten auditoin-
teja ja hän saisi myös tietoa tunnuslukujen ja mittareiden tekemisestä sekä
analysoimisesta.

Kun sisäistä auditointia suoritetaan tarpeeksi usein, esimerkiksi neljä kertaa
vuodessa, tulee yrityksellä käytyä läpi omia prosesseja kriittisesti ja huolehdit-
tua toiminnan kehittämisestä. Kerran vuodessa tulisi tehdä yritykselle vuosita-
voite, missä määritellään tulevan vuoden parantamisen tavoitteet ja samalla
tulisi käydä läpi riskit ja niihin varautuminen. Vahvuuksien tunnistaminen aut-
taa yritystä ymmärtämään omia menestymistekijöitään ja vahvistamaan niitä.
Vahvuuksien vahvistaminen auttaa yritystä menestymään ja pääsemään ta-
voitteisiinsa. Yrityksen tulee myös ymmärtää oman yritystoiminnan heikkoudet

ja uhat. Yrityksen tulisi tehdä töitä, jotta heikkoudet muuttuisivat vahvuuksiksi ja mahdolliset uhkat olisi etukäteen jo tiedostettu ja pyritty niihin varautumaan mahdollisimman hyvin. Sisäisen auditoinnin yhteydessä tulee huolehdittua myös yrityksen riskienhallinnasta ja riskienhallinnan jatkuvasta kehittämisestä. SWOT-analyysin avulla voidaan selvittää yrityksen vahvuudet ja heikkoudet sekä tulevaisuuden mahdollisuudet ja uhat. SWOT-analyysillä yritys löytää kehittämistä vaativat kohteet ja riskit sekä pystyy vahvistamaan omia vahvuuksiaan. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2019).

Kuvio 6. Nelikenttäanalyysi-SWOT. (Mukaellen Suomen Riskienhallintayhdistys).

Syötteen Eräpalvelun sisäiset vahvuudet ovat yrittäjien pitkä kokemus alalta. He tuntevat koiransa ja niiden käyttäytymisen, mikä näkyy eläinten hyvinvointina. Hyvinvoiva eläin tuo yritykselle pitkään tuloja, joten siihen panostaminen on yrityksen tärkein menestystekijä. Heikkoutena on henkilökunnan vähäinen määrä sesongin ulkopuolella, koska yrityksessä toimii vain yrittäjäpariskunta kesäisin. Jos toinen omistajista sairastuu, taakka on vielä tilapäisesti siedettävä. Jos molemmat sairastuvat, tai toinen sairastuu vakavasti, tulisi yrityksellä olla joku turvajärjestelmä, esimerkiksi toinen yrittäjä varalla, kunnes tilanne jär-

jestyy muuten. Ulkoisina uhkina on se, että joku petoeläin pääsee tarhalle tekemään tuhojaan. Tarhaan voi tahattomasti kulkeutua erilaisia sairauksia matkailijoiden mukana. Jos koko koirakanta sairastuu tai pahimmassa tapauksessa joudutaan lopettamaan, miten yritys saa toiminnan jaloilleen. Yksi ulkoinen uhka, jonka vaikutukset näkyvät vasta tulevana talvena on yhden suuren matkanjärjestäjän konkurssi. Kymmenen prosenttia lappiin tulevista ulkomaisista turisteista tuli Thomas Cookin järjestämänä, ja kaikki heidän järjestämät lomamatkat on peruttu (Yle uutinen 23.9.2019). Brexitin vaikutusta ei vielä kukaan osaa ennakoida matkailijavirtaan. Ulkoiset mahdollisuudet ovat yrittäjän omissa käsissä. Miten he pystyvät markkinoimaan, toteuttavat yritystoimintaa niin, että matkailijat ovat tyytyväisiä ja matkailijavirta pysyy vähintäänkin samana. Tähän liittyy myös tekeillä oleva sertifikaatti, mikä toivottavasti tuo jatkossa matkailutuloja yritykselle.

Syötteen eräpalvelut kohtasi ison haasteen kun Hotelli Iso-Syöte paloi joulun alla vuonna 2018 (Kaleva 21.12.2018). Syötteen eräpalvelujen talven matkavarauksista suurin osa oli hotellivieraiden tekemiä, ja kun matkat peruuntuivat, myös koiravaljakkosafarit peruuntuivat. Syötteen eräpalvelut etsivät korvaavaa toimintaa talvelle ja päättivät siirtää 25 koiraa Rovaniemelle Vaattunkikönkään matkailukeskukseen (Yle 6.2.2019). Lopuille koirille löytyi tarpeeksi ajoja Iso-Syötteen alueella, koska sieltä löytyi korvaavaa majoitusta matkailijoille. Tämä oli todella tärkeää sekä yrityksen toimintaedellytysten ja taloudellisen tilanteen turvaamisen kannalta, että koirien hyvinvoinnin kannalta. Syötteen eräpalvelut tekevät aktiivista yhteistyötä alueen muiden yritysten kanssa, heillä on yhteinen markkinointikanava ja he tarjoavat matkustajille matkapaketteja, missä on majoitusta, ruokailua, retkiä, välinevuokrausta jne. Verkostoituminen ja yhteistyö muiden yritysten kanssa osoittautui tässä yllättävässä tapahtumassa yritykselle todella hyväksi, kun korvaavaa toimintaa löytyi menetettyjen tilausten tilalle nopeasti. (Määttä 2019).

5 TYÖN TOTEUTUS

5.1 Työkalut eli miten kehittämistehtävä ratkaistaan

Selvitystyö on aloitettu olemalla yhteydessä Eettisen Eläinkaupan sertifikaattia ylläpitävään henkilöön Paula Hirsijärveen. Hirsijärvi kertoi, että heidän sertifikaattinsa kehittämisprojekti kesti 10 vuotta. Sitä tehtiin muiden töiden ohella ja käytössä olevat resurssit olivat rajalliset. Siperianhuskyn eläinlajikohtaisen ohjeen kehittämisen pohjana käytettiin Eettisen eläinkaupan pohjaa, mistä lähdettiin muokkaamaan huskyfarmille ojetta eläimen ja alan vaatimusten mukaiseksi. (Hirsijärvi 2019).

Huskyfarmien sertifikaatin kehittämiseen pitäisi saada mukaan enemmän yrittäjiä, eläinlääkäri ja mahdollisesti myös jo sertifikaatin omaavasta tahosta joku neuvoja sekä itse virallisia sertifikaatteja ylläpitävästä tahosta joku henkilö. Syötteen Eräpalvelut on alkanut hakemaan yhteistyökumppaneita sertifikaatin kehittämiseen. Tämä opinnäytetyö keskittyy sertikriteerin määrittelyyn ja lopputuloksena on eläinlajikohtainen ohje sekä siihen liittyvä tietoperusta.

5.2 Kehittämismenetelmä

Kehittämismenetelmä vai tutkimusmenetelmä vai yhdistäminen? Koska sertifikaattia ei ole, eikä ole vielä käsitystä minkälainen siitä tulee, kyseessä on kehittämismenetelmä. Kehittämishanke alkaa tavoitteen määrittelyllä, jonka jälkeen tulee suunnitteluvaihe ja lopuksi toteutusvaihe. Kehittämisprojekti lähtee tarpeesta ja siinä vaiheessa määritellään kehittämisprojektin tavoite. Suunnitteluvaiheessa tehdään opinnäytetyösuunnitelma, missä kerrotaan kehittämisprojektin tavoite, tiedonhankkimismenetelmät ja aikataulu. Toteutusvaihe, eli toimeenpano, on vaativin. Tässä vaiheessa tehdään käytännön työ kohti tavoiteltua lopputulosta. (Salonen 2013).

Koska eläinlajikohtaista sertifikaattia ei ole olemassa, kehittämishankkeen tuksi tarvitaan lainsäädännön ja asetusten lisäksi tietoa eläinten parissa toimivilta tahoilta, käytännön kokemuksista ja tutkimuksista saatavaa tietoa ja alan parissa työskentelevillä ihmisillä olevaa hiljaista tietoa. Jälkimmäisen tiedon keruu onnistuu haastattelulla, mutta ennen kuin haastattelua voi tehdä, pitää muu tietoperusta olla hallussa, että osaa kysyä oikeita kysymyksiä. Alan kirjallisuudesta ja julkaisuista saatava tieto on pirstaleista ja niitä keräämällä ja yhdistelemällä saadaan tehtyä perusta eläinlajikohtaiselle ohjeelle, mitä sitten jatkojalostetaan yrittäjän kanssa yhteistyössä ensin tekemällä alustava pohja mitä sitten käytännön kautta tullaan muokkaamaan kohti lopullista valmista sertikriteeriä.

Asiakaslähtöinen kehittämismalli lähtee asiakkaan tarpeesta. Asiakas vaikuttaa koko kehittämisprosessin ajan lopputulokseen ja asiakkaan kanssa suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä paras ratkaisu, jota asiakas lopulta käyttää. Prosessin aikana asiakkaan tarpeiden tunnistaminen on merkittävässä roolissa. (Virtanen ym. 2011). Huskyfarmin eläinlajikohtaisen ohjeen tekeminen tehtiin haastattelemalla useampaan otteeseen Johanna Määttä. Alkuhaastattelussa määriteltiin työn tavoite ja lähtökohdat sekä yrittäjän tarpeet. Alkukartoituksen jälkeen tiedonhankintakanavana käytettiin lainsäädäntöä, asetuksia ja muuta kirjallista materiaalia. Versioiden välillä tehtiin uusi haastattelukierros, missä käytiin läpi eri osa-alueisiin liittyviä kysymyksiä ja yrityksen omia toimintatapoja. Eläinlääkärin haastattelussa saatiin tarkennus eläinlääkärin tekemän käynnin tarkastuskohteeseen ja tapaan (Pätsi 2019). Kun ohje oli valmis, se hyväksyttiin vielä työn tilaajalla.

Johanna Määttän hyväksytyä eläinlajikohtaisen ohjeen työtä jatkettiin tekemällä auditointia varten tarkistuslista. Tietoperustana käytettiin olemassa olevien sertifikaattien tarkistus pohjia. Tarkistuslistan perustana käytettiin eläinlajikohtaista ohjetta. Johanna Määttän kanssa käytiin vielä kerran läpi sekä tarkistus pohja että eläinlajikohtainen ohje.

Johanna Määttä Syötteen eräpalvelusta oli jo kehittämisprojektin tuloksien jälkeen ottanut yhteyttä muihin alan toimijoihin ja selvittänyt yhteistyömahdollisuuksista. Tavoitteena on, että Syötteen Eräpalvelut päätty tulevaisuudessa tekemään huskyfarmeille uuden omaan alaan kohdistuvan sertifi kaatin ja saa siihen mukaan muita alan yrityksiä. Sertifi kaatin kehittämisvaiheessa voidaan käyttää hyödyksi olemassa olevaa eettisen eläinkaupan sertifi kaattia ja muita luontoon/eläimiin liittyviä sertifi kaatteja. (Määttä 2019).

5.3 Tiedonhankkimistyökalut

Sertifi kriteerin määrittämistä varten hankittiin tietoa siperianhuskyn ylläpitovaatimuksista sekä lainsäädännön, asetusten, ohjeiden että kokemusten perusteella. Sertifi kriteeriä tullaan käyttämään tulevaisuudessa sekä eläimen hoidon ohjeena, että auditoinnin apuvälineenä. Tiedonhankkimistapana käytettiin sähköpostia ja puhelinhaastatteluja sekä olemassa olevien sertifi kaattien tutkimista.

Johanna Määttä Syötteen eräpalvelusta on aktiivisesti ollut mukana puhelimitse ja sähköpostitse. Johanna Määttän haastattelut on tehty tekemällä aluksi ennakkokartoitus ja jokaisen eri työvaiheen välissä käyty läpi yhdessä työn sen hetkinen tuotos. Työn edetessä Johanna Määttältä on pyydetty tarkentavia vastauksia ja lopuksi vielä hyväksyntä koko työlle.

Alkuvaiheessa yksi tärkeistä tiedonhankkimiskohteista oli Eettisen eläinkaupan olemassa olevaan sertifi kaattiin tutustuminen ja perehtyminen heidän kehittämisprosessiinsa. Ennen työn aloitusta haastateltiin Eettisen eläinkaupan sertifi kaatin kehittäjää ja ylläpitäjää Paula Hirsijärveä. Häneltä saatiin hyviä neuvoja ja ohjeita alkuun pääsemisen kanssa ja heillä käytössä olevia eläinlajikohtaisia ohjeita käytettiin pohjamateriaalina siperianhuskyn eläinlajikohtaisen ohjeen tekemisessä.

Työssä käytettiin tiedonhankkimislähteenä eläinlääkäreiden antamia todistuksia, jotka on toimitettu matkanjärjestäjille korvaamaan sertifikaattia, eläinlääkäreiden omia tarkistuslistoja heidän tehdessään tarkistuskäyntejä huskyfarmeille ja eläinlääkärin haastattelua. Suomen Standardisoimisliiton kautta löytyy paljon hyvää tietoa virallisista Standardeista ja Standardien laadinnasta (Sfs Suomen Standardisoimisliitto). Vaikka eläinpuolelle ei virallisia standardeja ole olemassakaan, niin tätä kautta löytyi tietoa, miten päästä alkuun.

Muina tiedonlähteinä käytettiin alan kirjallisuutta, muita tutkimuksia ja julkaisuja sekä aiheeseen liittyviä uutisia ja dokumentteja. Eläinten hyvinvoinnista matkailualalla on tehty paljon tutkimuksia, opinnäytetöitä ja artikkeleita ja niistä huomaa, että ala kiinnostaa kaikkia ja on hyvin ajankohtainen.

6 SERTIKRITEERI

6.1 Eläinlajikohtainen ohje ja tarkistuslista auditointia varten

Eläinlajikohtainen ohje eli sertikriteeri on tehty käytettäväksi huskykoirien hyvinvoinnin turvaamiseksi. Eläinlajikohtaisessa ohjeessa käydään läpi kaikki koiran hyvinvointiin liittyvät osiot. Sertikriteeri on olennainen osa sertifikaattia. Sertikriteerin pohjalta on tehty tarkistuslista auditointia varten. Tarkistuslistaa käytetään auditoinnin apuna. Tarkistuslistalla on käyty kaikki eläimen hyvinvointiin liittyvät kohdat ja niiden kohdalle tullaan auditoinnissa tarkastajan toimesta merkitsemään joko hyväksytty, parannettavaa tai hylätty merkintä sekä mahdolliset korjauskehotukset tai muut huomautukset.

Auditointi tehdään ulkopuolisen henkilön taholta kerran vuodessa ja sisäinen auditointi tarvittaessa. Sisäisiä auditointeja tehdään aina kun havaitaan joku poikkeama tai muutetaan toimintatapoja tai sovitusti esimerkiksi 4 kertaa vuodessa. Ulkopuolinen auditoija käy tarkastuskäynnillään ennalta määrätty aiheet mitä on valikoitunut kyseisenä vuotena tarkastettavaksi kohteeksi. Joka vuosi valitaan sertikriteeristä joku pääteema, esimerkiksi ruokailu ja auditoija käy teeman mukaiset asiat yksityiskohtaisesti läpi tarkastaen, että tarhalla noudatetaan ohjeita ja muut kohdat yleisellä tasolla. Mikäli edellisellä auditointikerralla on ollut korjauskehotuksia tai hylkäyksiä, ne kohdat käydään läpi aina auditoinnissa.

Eläinlajikohtaiseen tarkistuslistaan määritellään pisteytys joka osiolle ja samalla määritetään sallitut rajat hyväksytylle auditoinnille. Auditoija voi joko hyväksyä, tai huonoimmassa tapauksessa hylätä kokonaan tarhan kuulumisen sertifikaattiin, mikäli tarhalla ei noudateta sovittuja ohjeita eikä epäkohtiin puututa. Auditoija voi myös antaa ohjeita mitä pitää muuttaa ennen seuraavaa tarkastuskäyntiä ja käydä tarvittaessa välillä tarkastuskäynnillä, että ohjeita on noudatettu. Alkuvaiheessa eläinlajikohtaista ohjetta, tarkistuslistaa ja pisteytystä tullaan päivittämään ja tarkentamaan joka tarkastuskäynnin yhteydessä,

jotta ohjeesta ja kriteereistä saadaan mahdollisimman kattava ja kaikki osat alueet huomioon ottava.

Sertifikateerin tekemisessä tulisi noudattaa ”Eläimen viittä vapautta”, jotka ovat olleet myös perusteena eläinsuojelulaille ja asetukselle ja jota on täydennetty suosituksilla.

Kuvio 6. Voidakseen hyvin eläimellä tulee olla vähintään viisi vapautta (Mukaellen Opetushallitus 2018).

Eläinlajikohtainen ohje ja tarkistuslista auditointia varten ovat tehty eläinsuojelulain ja asetuksen perusteella sekä haastatteleamalla Syötteen Eräpalvelut Oy:n Johanna Määttä. Apuna on käytetty Suomalaisen Siperianhusky-seuran julkaisemaa ohjekirjaa Siperianhusky -rekikoira (Siperianhusky -rekikoira 2003).

6.2 Huskykoiran eläinlajikohtainen ohje

Huskykoiran elinikäodote on 12-15 vuotta, mutta rekikoirana ja työkoirana koiraa voidaan käyttää 10 ikävuoteen saakka. Tämän jälkeen koiralla on vielä

mahdollisuus sopeutua tavalliseen perheeseen kotikoiraksi. Naaras on hie-
man pienempi kuin uros. Naaras on keskimäärin 50 – 60 cm korkea ja painaa
noin 16- 23 kg kun taas uros on 54 – 60 cm korkea ja paino on noin 20 – 27
kg. (Kennelliitto 2006).

Laissa määritellään ulkotarhalle minimimita. Ulkotarhan koko -taulukosta näh-
dään, että Syötteen Eräpalvelun käyttämän häkin pinta-ala kahdelle koiralle
tulee olla vähintään 14 neliometriä kun koiran paino vaihtelee 20-30 kilon vä-
lillä.

Taulukko 1. Lakisääteiset kokovaatimukset. (Siperianhusky -rekikoira 2003,
167)

Ulkotarhan koko						
Koiria	Koiran keskimääräinen paino (kg)					
	- 5	5 - 10	10 - 20	20-30	30-40	50-
KPL	Pinta-ala m ²					
1	5	6	8	10	15	16
2	5	8	10	14	18	20
3	6	10	13	17	22	24
4	8	12	15	20	26	28
5	8	14	18	24	30	32
6	10	16	20	26	34	36

Häkki tulee olla riittävän kokoinen ja turvallinen, jotta koiralla on suoja ulkoi-
selta uhkalta. Häkki pitää olla rakennettu niin, ettei sieltä pääse karkuun. Oven
tulee mielellään avautua sisään päin ja kynnyksen tulee olla vähintään 40 cm
korkea, ettei ovi jäädy talvella kiinni. Jotta koira ei pääse häkistä karkuun kun
ovi avataan, tulee häkissä olla pieni ovella varustettu tuulikaappi. Häkin sisällä
ei saa olla mitään mikä voi vahingoittaa koira. (Siperianhusky -rekikoira 2003,
166). (Eläinsuojeluasetus 396/1996). (Eläinsuojelulaki 247/1996).

Häkissä voi olla 2-3 koira ja jokaisella tulee olla oma koppi mihin koira pääsee
tarvittaessa suojaan. Kopin tulee olla kooltaan, rakenteeltaan ja varustuksel-
taan koiralle sopiva. Kopin pohja ei saa olla maata vasten. Kopissa pitää olla
kunnon ilmanvaihto ja lämpötilan olla yli +5 astetta. Lattian tulee olla puhdas

ja kuiva ja siellä pitää olla makuualusta esimerkiksi puhtaista kuivista oljista tai heinästä. Oviaukossa on hyvä olla läppä ja kulkuaukon tulee olla riittävän suuri, ettei koira pääse vahingoittamaan itseään. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 167).

Kuvio 7. Syötteen Eräpalvelun huskytarha 2019. (Syötteen eräpalvelu)

Koiran pitää pystyä toteuttamaan luonnollisia tarpeitaan häkissä. Kuoppien kaivaminen kuuluu siperianhuskyn luonnollisiin tarpeisiin, joten häkkiä ei saa tehdä asfaltille tai muulle kovalle alustalle. Koppi ja häkki tulee siivota tarpeeksi usein. Kun häkki on riittävän suuri, puhtaanapito on helpompaa, koirat nimittäin pyrkivät tekemään jätöksensä mahdollisimman kauas nukkumapaikasta mikä ei ole pienessä häkissä mahdollista. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 167).

Koiralla tulee olla esteetöntä liikkumatilaa ulkona 40 neliömetriä. Koiraa voi tilapäisesti pitää kytkettynä ketjuun. Pannan tulee olla riittävän iso ja pehmustettu ja säädettävissä, jotta se ei kurista koiraa. Ketjun pitää olla vähintään 3,6 metriä. Pannoissa ja valjaissa saa käyttää vian kiinnihitsattuja lenkkejä ja lukkojen ja kiinnitysketjujen kunto tulee tarkastaa säännöllisesti. Ketju voidaan kiinnittää vähintään 10 metriä pitkään juoksunaruun missä on 2 metrin pituinen

sivuttaisliike mahdollista. Toinen vaihtoehto on, että ketju kiinnitetään niin sanottuun pyörijään. Juoksunaru tai ketju ei saa päästä kiertymään puun, tolpan tai muun vastaavan esteen ympärille. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 167). (Eläinsuojeluasetus 396/1996). (Eläinsuojelulaki 247/1996).

Juoksutarhaa käytetään Syötteen Eräpalvelujen kennelissä kesäisin ja syksyisin ennen kuin lämpötilat laskevat riittävästi vetoharjoituksia ajatellen. Juoksutarha on iso aidattu alue, missä koirat juoksevat vapaana. Ainoastaan kuumalla ilmalla koiria ei saa juoksuttaa edes tarhassa. Juoksutarha on häkkien läheisyydessä, jotta koiria ei tarvitse siirtää paikasta toiseen. Tärkein ominaisuus juoksutarhalla on se, että koirat saavat siellä juosta vapaana turvallisesti suojassa. Juoksutarhaa käytetään ympärivuotisesti pentukoirien koulutuspaikkana ennen kuin niitä aletaan käyttää valjakkoajelussa. Juoksutarha on rakenteeltaan kevyempi kuin oleskeluhäkki, mutta siinäkin on tärkeää huolehtia, etteivät koirat pääse karkaamaan eikä petoeläimet pääse tarhaan. (Määttä 2019).

Koska siperianhuskyä käytetään työkoirana, sen ravinnon ja ravinteiden saanti on erittäin tärkeää. On hyvin tärkeää varmistaa ravintoaineiden ja vitamiinien saanti oikeassa suhteessa. Helpoimmin tämä käy antamalla kuivaruokaa, missä ne ovat oikeassa suhteessa. Energian tarve koirilla on yksilöllistä. Isommat koirat myös kuluttavat ja syövät enemmän. Energian tarpeen arvioimiseen on kehitetty laskennallinen metabolinen elopaino. Aikuinen koira tarvitsee energiaa noin 502-586 kj/vrk/metabolista elopainokiloa kohti. Rasiuksessa tarve on 50 – 200 prosenttia enemmän. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 105).

Taulukko 2. Metabolinen elopaino. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 105)

Koiran elopaino	Metabolinen elopaino
5	3,34 kg
10	5,62 kg
15	7,62 kg
20	9,46 kg
25	11,18 kg
28	12,17 kg
30	12,82 kg

Koiran turkin kunto ja ulkonäkö sekä koiran yleinen olemus ja virkeystaso näyttävät parhaiten sen, onko ravinnon laatu ja määrä kohdillaan. Koiran kylkiluiden pitää tuntua kevyesti kokeiltaessa ja nahan alla pitää tuntua ohut rasva-kerros. Koira ei saa olla liian laiha eikä liian lihava. Syötteen Eräpalvelut seuraavat päivittäin koiran vyötärön kokoa. Mikäli koira on laihtunut, se saa enemmän ruokaa ja mikäli vyötärön ympäryys on kasvanut, ruokaa vähennetään. (Määttä 2019).

Koiralla pitää olla aina raikasta vettä puhtaista astioista saatavilla, myös safareilla. Pakkasella on erityisen tärkeää huolehtia nesteytyksestä. Ennen safaria tulee olla tunnin tauko veden annosta, jotta vesi ei hölsky mahassa. Ennen safaria ei Syötteen Eräpalvelun koirille anneta mitään kiinteää ruokaa, jotta sulamatonta ruokaa ei jäisi koiran elimistöön ja jotta vältetään vatsalaukun kiertymän tms. mahdollisuus. Raskaan safarin jälkeen koiralle annetaan myös palautusjuomaa. Safarin aikana koiralle voidaan antaa helposti sulavaa makaraa tai muuta pientä purtavaa. Koira juo noin 2–3 litraa vettä vuorokaudessa. (Määttä 2019).

Nestevajauksen tutkimiseen on olemassa helppo keino. Koiraa nostetaan niskanahasta rypylle. Jos nahka ei tasoitu 1–4 sekunnin kuluessa, koiralla on nestevajasta. Lievässä kuivumisessa siliäminen kestää 4–7 sekuntia ja voimakkaassa kuivumisessa yli 7 sekuntia (Siperianhusky -rekikoira 2003, 105-106).

Siperianhusky on sosiaalinen eläin. Jos koiralla ei ole sosiaalista kanssakäymistä tai virikkeitä, se stressaantuu jonka seurauksena on häiriökäyttäytymistä ja sairastumista. Siperianhusky tarvitsee oman laumansa, millä on oma hierarkia. Se suhtautuu muihin koiriin ystävällisesti, mutta omat lajitoverit ovat etusijalla. Tämän takia siperianhusky soveltuukin erinomaisesti koiravaljakossa työskentelyyn. Siperianhuskyllä pitää olla kokoajan näköyhteys muihin lajitovereihin, vaikka ne olisivatkin eri häkeissä, ja jos on mahdollista myös omistajiin. Pitkään eristettynä ollut koira voi masentua tai turhautua. (Hankikoira.fi).

Kennelliiton mukaan siperianhuskylle rodunomaista on ryhmäsosiaalinen ja ihmiseen positiivisesti suhtautuva luonne. Valjakkotyöskentely onkin Kennelliiton mukaan siperianhuskylle luonnollista ja jalostuksessa saakin käyttää ainoastaan koiria, millä on hyvä valjakkotyöskentelyominaisuus. (Kennelliitto 2006).

Koiran sosiaalista älykkyyttä on tutkittu Arizonan yliopistossa Evan L. Mac Leanin tutkimusryhmässä (Animal Behaviour 2017). Tutkimuksessa on todettu, että koiran ja lapsen sosiaalinen käyttäytyminen ja sosiaalinen älykkyyss kehittyvät samalla tavalla. Oletuksena tähän on, että koira on kesyyntynyt ja toiminut ihmisen kanssa jo niin pitkään, että evoluutio on kehittynyt samaan suuntaan. Japanilaisen tutkijaryhmän, jota on johtanut Kazuo Fujita, koirilla on samanlaista käyttäytymistä ihmisten kanssa. Heidän tutkimuksessa oli 3 18 koiran ryhmää, ja tutkimuksen tulos oli, että koirat tekevät sosiaalisia ja tunteisiin perustuvia päätöksiä ihmisistä riippumatta omasta kiinnostuksesta (The Guardian 12.7.2015).

Koiran sosiaalistaminen aloitetaan jo pentuvaiheessa. Pentu opetetaan tulemaan sekä muiden koirien että ihmisten kanssa jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Hyvät turvalliset ihmiskontaktit ovat ehdoton edellytys, että koira myös aikuisena osaa toimia ihmisten kanssa. Syötteen eräpalveluilla on hyvin tarkat ohjeet ja käytännöt, miten koiria käsitellään ja kuka saa käsitellä koiria. Kun koira opetetaan pienestä pitäen elämään osana laumaansa, se pitää laumaa, ja ihmisiä, jotka hoitavat sitä, perheenään. Koira oppii elämään yhtenä joukosta. Laumalla on oma tapa kommunikoida keskenään, mitä me ihmiset voimme vain yrittää tulkita. Koirilla on ihan omat merkit ja signaalit. Syötteen eräpalvelut huolehtivat hyvin tarkkaan siitä, miten paljon ulkopuolisia vieraita saa tarhalla käydä, ettei koirat stressaannu häkissä. Tästä johtuen tarhalla on yksi täysin turistivapaa vapaapäivä koirilla. Koirat on opetettu pienestä pitäen vieraisiin, jotta turistitkin pystyvät helposti ajamaan koirarekeä ja toimimaan koirien kanssa, mutta liika on liikaa myös koirille. (Määttä 2019).

Turkin huolto tulee tehdä säännöllisesti ja erityisesti karvanlähtöaikaan turkkia on harjattava päivittäin. Pesemistä pitää välttää, koska se kuivattaa ihoa ja altistaa näin erilaisille sairauksille. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 117).

A- ja D vitamiinia tulee antaa säännöllisesti ja loishäätö tehdään kerran vuodessa (tarvittaessa useammin). Koiralle voidaan tarvittaessa antaa satunnaisesti särkylääkettä, mutta kun kipu on kova tai pidempikestoinen, otetaan aina yhteyttä eläinlääkäriin. Neloisrokote, mikä on maksatulehdusta, penikkatautia, kennelyskää ja parvoa vastaan, annetaan ensimmäisen kerran 12 viikon iässä, sitten 1 vuoden iässä jonka jälkeen 2 vuoden välein. Muu lääkitys annetaan vain eläinlääkäriin määräyksestä. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 105-106).

Koska tassut ovat kovilla, erityisesti jäisillä poluilla juostessa, anturat pitää tutkia jokaisen lenkin jälkeen. Anturoita tulee rasvata säännöllisesti. Mikäli anturaan tulee haavoja, ne hoidetaan haavaliinoilla ja laastareilla ja akuuteissa hätätapauksissa jopa anturan pinnoituksella. Kynnet tulee myös leikata säännöllisesti, etteivät ne taivu ihon alle. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 107).

Hampaiden kuntoa tulee seurata säännöllisesti ja viedä tarvittaessa eläinlääkärille puhdistettavaksi. Hoitamattomana hammassairaudet voivat johtaa todella vakaviin sairauksiin, joten hampaiden hoitoon tuleekin kiinnittää erityistä huomiota. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 107).

Siperianhuskyllä ei ole rasitteena perinnöllisiä sairauksia. Tunnetuin sairaus Siperianhuskyllä on lonkkavika, mutta sitä esiintyy erittäin vähän. Lonkkavika on yleisempää näyttelykoirilla ja ylipainoisilla koirilla, joten painon tarkkailu on ensisijainen hoitomuoto lonkkavian synnyn estämiseen. Siperianhuskyllä silmät ovat erilaiset kuin muilla koirilla. Jos silmässä näkyy ”harmaa nappi”, tulee koiraa käyttää silmätarkastuksessa. Harmaakaihia esiintyy 5-7 prosentilla ja glaukoomaa esiintyy vähän. Glaukooma on erittäin tuskallinen koiralle ja vaatii nopeasti eläinlääkäriin apua. Glaukooma voi johtaa hoitamattomana sokeutumiseen. (Siperianhusky -rekikoira, 119 2003).

Syötteen eräpalvelut astuttavat koiria itse ja ostavat pentuja muualta (Määttä 2019). Astuttaminen pitää tapahtua niin, että vanhemmat ovat eri sukulinjoista. Puhdassiitos, eli saman rotuisten koirien astuttaminen keskenään, on ainoa tapa jotta saadaan karsittua virheet ja poikkeamat. Astutus voi tapahtua aikaisintaan kun narttu on 1,5-vuotias. Astutus voi tapahtua vasta kun koira on testattu riittävästi valjakkotyössä ja kun molemmat yksilöt on todettu terveiksi. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 110).

Naaraan kantamisaika on 60-63 vrk. Emon ravinteiden saannista on tänä aikana huolehdittava erityisen tarkasti, koska erityisesti valkuaisaineen tarve kasvaa. Jotta narttu ei liho odotusaikana, liikuntaa on annettava runsaasti. Jotta riittävän ravinnon saanti tulee turvattua, ruokailu tulee jakaa 2-3 annokseen päivässä ja ravinnonlaatuun tulee kiinnittää huomiota. Kalsiumin ja fosforin saanti tulee huolehtia jos käytetään muuta kuin tiineelle koiralle tarkoitettua ruokaa. Kalkkivajaus aiheuttaa synnytyshäiriöitä ja sikiöiden kehitysvaurioita. A- ja D-vitamiinin saanti esim. kalanmaksaöljyllä. Loishäätö tehdään heti astutuksen jälkeen ja 6. tiineysviikolla. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 110-114).

Emokoira sijoitetaan omaan häkkiin poikimisen ajaksi, missä on nartulle synnytyslaatikko. Pentujen synnytysjärjestys, tuntomerkit ja mahdolliset synnytyshäiriöt kirjataan välittömästi. Pennut punnitaan ja mitataan ja merkitään samaan paperiin. Pentujen kehitystä seurataan ja autetaan pentuja tarvittaessa syömään. Kaksi viikkoa narttu huolehtii pentujen ravinnosta ja siisteydestä. Pentuja punnitaan ja tarkkaillaan säännöllisesti. 3 viikon iässä aloitetaan muu ruokinta. 6 viikon iässä aloitetaan vieroittaminen emosta ja 8 viikon iässä voidaan pennut luovuttaa. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 110-114).

Pennut ruokitaan 4 – 6 kertaa päivässä. Pennut pitää totuttaa muihin koiriin ja ihmisiin jo pienestä pitäen turvallisesti ja pikkuhiljaa. Syötteen Eräpalvelut alkavat totuttaa pennut pikkuhiljaa valjaisiin noin 4 kuukauden ja 6-8 kuukauden iässä aletaan harjoitella vetämistä pienellä painolla (Määttä 2019). Pentu kasvaa aikuisen kokoiseksi ensimmäisen elinvuoden aikana ja noin 3 vuotiaana pennun katsotaan olevan aikuinen (Siperianhusky -rekikoira 2003, 113).

Safarit ja treenijot kirjataan kalenteriin. Syötteen eräpalvelut käyttävät valjakossa 4 – 10 koira riippuen kuorman painosta. Pääosin valjakossa käytetään kuutta koira. Iästä riippuen koirat voivat juosta 6 kilometrin reitistä aina 50 – 60 kilometrin päivämatkoihin. Koiria pyritään vuorottelemaan mahdollisimman paljon. Syötteen eräpalvelut pitävät yhden täysin vapaan päivän viikossa, jolloin tarhalla ei saa käydä edes vierailulla. (Määttä 2019).

Turistiaikana joulukuusta – huhtikuussa liikkuminen painottuu vetokoira-ajeluun. Harjoittelu aloitetaan syksyllä lämpötilan laskiessa alle 10 asteen. Siperianhusky kestää todella kovia pakkasia, joten rekiajelulle ei ole pakkasrajaa koiran puolesta. Turistien pakkasensietokyky on paljon huonompi, joten mitä kovempi pakkas, sitä lyhyempi on safari. Kesällä koirat voivat juosta juoksutarhassa, mutta kuumalla säällä koirat ei juokse ollenkaan lämpöhalvausvaaran välttämiseksi. (Määttä 2019).

Siperianhuskyllä ei ole juurikaan perinnöllisiä sairauksia. Terveystilaa seurataan säännöllisesti ja merkitään kaikki poikkeamat sekä lääkärintutkimukset ylös. Koira pitää seurata jatkuvasti ja jos koira käyttäytyy erilailla kuin normaalisti, tulee se heti tutkia. Koira voi oireilla monella eri tavalla. Koiran turkki voi näyttää huonolta jos koira on sairastunut tai kärsii ravintoaineen puutoksesta. Jos koira on apaattinen, ei leiki eikä liiku, nukkuu ylimääräisen paljon tai on muuten erilainen kuin normaalisti, tulee eläinlääkärin tutkia koira. Mikäli koira aristelee jotain raajaa, tulee sekin tutkia pikaisesti eläinlääkärin toimesta. (Siperianhusky -rekikoira 2003, 119).

Syötteen eräpalvelut käyttävät eläinlääkärinä säännöllisesti tilalla tutkimassa koirien yleiskuntoa saadakseen eläinlääkärin todistuksen matkanjärjestäjille (Määttä 2019). Kun sertifikaatti on kehitetty ja saatu voimaan, tulee eläinlääkärikäyntien jatkua entiseen malliin.

Koska Syötteen Eräpalveluiden koirat elävät tarhalla elämänsä loppuun asti, tulee heidän huolehtia koiran lopetuspäätös itse (Määttä 2019). Kun henkilökunta toteaa, että koiran elämä alkaa olla loppuillaan, he kutsuvat eläinlääkärin paikalle koiran lopetusta varten. Lain mukaan koiran saa lopettaa vain se, jolla

on riittävät tiedot ja taidot koiran lopettamisesta (Eläinsuojelulaki 247/1996). Eläinsuojeluasetuksessa mainitaan vielä, että eläimen lopetus tulee suorittaa niin, ettei eläimelle aiheudu tarpeetonta kipua tai tuskaa eikä muut eläimet häiriinny lopettamisesta.

Koira stressaantuu ja oirehtii stressistä häiriökäyttäytymisellä. Laki jo kieltää koiran minkäänlaisen satuttamisen. Koiran tulee tuntea olonsa turvalliseksi kaikissa olosuhteissa ja koiran hyvinvoinnista tulee huolehtia joka tilanteessa. Koira pitää kohdella kaikissa tilanteissa rauhallisesti, sitä ei saa pelotella tai millään tavalla vahingoittaa. Koiran tulee saada riittävän paljon rodunomaisia aktiviteetteja ja liikuntaa. Mikäli koiran omat vietit tukahdutetaan, se aiheuttaa koiralle stressiä. Karkailut ja käyttäytymisongelmat kertovat koiran stressistä. Erityisesti siperianhuskyn osalta on huolehdittava koiran sosiaalisuudesta. Koira tarvitsee oman lauman ympärilleen. Missään tapauksessa ei ole suositeltavaa pitää siperianhyskyä yksin erillään omasta laumasta. (Siperianhusky-rekikoira 2003, 168-169).

6.3 Miten toimeksiantaja hyötyy sertifikateeristä

Eläinlajikohtaisen ohjeen tekeminen on auttanut yrittäjää jo tällä hetkellä. Johanna Määttä on joutunut käymään läpi omia rutiinejaan ja koirien hyvinvointiin liittyviä käytäntöjään. Sitä mukaa kun sertifiointin kehittäminen etenee, myös omat tavat ja käytännöt tulevat pohdituksi uusien silmin. Ulkopuolinen taho monesti huomaa puutteita ja korjaamiskohteita helpommin, kuin mitä itse näkee kun on tottunut omiin tapoihin ja rutiineihin.

Eläinlajikohtaisen ohjeen käyttö auttaa uusien työntekijöiden perehdyttämisessä. Koska Syötteen Eräpalvelut eivät voi palkata ympärivuotisia työntekijöitä, kausityöntekijät ovat monesti uusia tilalla. Heidän perehdytys on helpompaa, kun on käytössä eläinlajikohtainen ohje, mistä voi katsoa ohjeet. Kaikkea kun ei voi heti muistaa tai oppia.

Eläinlajikohtaisen ohjeen perusteella tehty tarkastuslista on otettu käyttöön jatkuvan kehittämisen tueksi. Tarkastuslistan avulla yritys voi tehdä sisäistä auditointia. Sisäisiä auditointeja tekemällä yritys pikkuhiljaa valmistautuu omassa toiminnassaan sertifiointin vaatimuksiin ja opettelee omassa toiminnassaan etukäteen, mitä sertifikaatin tekemisessä ja ylläpidossa olisi hyvä ottaa huomioon. Mittaukset ja poikkeukset merkitään erikseen tarkastuslistaan. Yrityksellä on käytössä koirille omat dokumenttihakot, mihin merkitään koirakohtaisesti eläinlääkärikäynnit, lääkitykset, painot ja muut tarvittavat asiat.

Johanna Määttä on tutustunut neuvostani Welfare quality network -sivustoon, ja aikoo hyödyntää sivustoa omassa toiminnassaan tulevaisuudessa. Hän aikoi liittyä postituslistalle ja liittyä itselle sopiviin projekteihin, mikäli niitä tätä kautta ilmenee (Määttä 2019).

Tulevaisuudessa yrityksen tulee varmistaa, että sertifikaatti tehdään valmiiksi. Koska yrityksen asiakkaista yli 90 prosenttia on ulkomaalaisia matkanjärjestäjiä, jotka haluaisivat, että yrityksellä on sertifikaatti, yritys voi käyttää sitä matkailuvalttina. Sertifikaatti antaa asiakkaille varmuuden, että eläimiä kohdellaan eettisesti oikein ja yritys toimii kaikessa yritystoiminnassaan kestäväällä tavalla. Sertifikaattia yritys voi käyttää markkinointikeinona, koska muilla alan yrityksillä ei vielä sitä ole. Tämä lisää mahdollisesti matkailutuloja. Koska kestävä kehitys, luonnonsuojelu ja ilmastonlämpenemisen vaikutukset ovat nyt kovasti julkisuudessa esillä, kannattaisi sertifikaatin määrittelyssä painottaa luontoarvoja eläinten hyvinvoinnin lisäksi.

7 POHDINTA

7.1 Tavoitteen toteutuminen

Opinnäytetyön aiheena oli tehdä eläinlajikohtainen ohje siperianhuskylle sekä tarkistuslista auditointia varten. Toimeksiantaja Syötteen Eräpalvelut on ottanut eläinlajikohtaisen ohjeen käyttöön toiminnassaan. Auditoinnin apuna käytettävää tarkistuslistaa tullaan käyttämään tulevissa sisäisissä auditoinneissa ja jatkossa myös virallisissa auditoinneissa. Syötteen Eräpalvelut käyttää sertikriteeriä uusien työntekijöiden perehdyttämislomakkeena. Koska yritys palkkaa ulkopuolisia työntekijöitä vain sesonkiaikaan, työntekijöiden vaihtuvuus on suurta. Kiireaikana yrittäjän pitää pystyä luottamaan, että työntekijä toimii eläinten kanssa oikein. Sertikriteeri on hyvä apu uudelle työntekijälle, mistä hän voi katsoa ohjeita ja neuvoja jokapäiväisessä työssä eläinten parissa. Tarkistuslistan käyttö huskyfarmilla sisäisen auditoinnin apuna tulee auttamaan tulevaisuudessa yrityksen omien prosessien läpikäymistä ja kriittistä tarkastelua.

7.2 Prosessin arviointi

Projekti alkoi Johanna Määtän yhteydenotosta kesällä 2019. Kesän aikana tehtiin projektisuunnitelma ja aloitettiin teoriapohjan selvitystyö. Syksyllä opinnäytetyön suunnitelman hyväksymisen jälkeen alkoi itse eläinlajikohtaisen ohjeen tekeminen teorian pohjalta. Yhteydenpito Johanna Määttään koko oppimisprosessin ajan oli hyvin tärkeää. Hän toimii eläintensä kanssa jatkuvasti. Häneltä sain hyvin paljon hiljaista tietoa, mitä ei löydy mistään oppaista tai ohjeista. Syksy on huskyfarmeilla kiireellistä aikaa, kun valmistaudutaan tulevaan sesonkiin, mikä vaikutti yhteydenpitoon jonkin verran. Teoriapohjan selvitys jatkui koko työn teon ajan ja lisää tietoa tuli ihan työn loppuun asti. Tekijän oman ajankäytön priorisointi asetti omat haasteensa, koska tekijä oli kokopäivätoisissa koko opinnäytetyön tekemisen ajan.

Oppimisprosessin kautta tutustumaan eri alojen sertifikaatteihin oli hyvin perusteellista. Sertifikaatti antaa yrityksestä ulospäin kuvan siitä, että yritys toimii laadullisesti luotettavasti ja ottaa huomioon sidosryhmien odotukset, sekä toimii eettisesti vastuullisesti. Toivon, että pääsen tulevaisuudessa työssäni käyttämään oppimaani hyödyksi joko yrityksen olemassa olevan sertifikaatin ylläpidossa tai mahdollisesti jopa kehittämään yritykselle omaa sertifikaattia. Lapissa on tällä hetkellä menossa useita hankkeita, missä painotetaan luonnon kestävän kehityksen näkökulmia. Toivottavasti myös eläinten hyvinvoinnin näkökulmat tulevat mukaan hankkeisiin ja huskyfarmeille saadaan yhtenäinen sertifikaatti aikaiseksi.

Eläinlajikohtaisen ohjeen tekeminen oli haastavaa mutta antoisaa. Koska eläinten hyvinvointi ja kestävä kehitys sekä luonnonsuojelunäkökohdat ovat nykyään hyvin esillä tiedotusvälineissä, tietoa oli hyvin saatavilla. Tiedon jallostaminen ohjeeksi tapahtui pienemmissä osissa jaksoittain yksi teema kerrallaan. Lainsäädäntö, asetukset ja ohjeet antavat puitteet missä tulee toimia, mutta eläimen hyvinvointiin liittyy paljon muutakin. Toisaalta me emme osaa muuta kuin tulkita, miten eläin kokee ja tuntee asiat. Sertifikaatteihin tutustuminen vei vähemmän aikaa verrattuna eläimen hyvinvointiin liittyvien asioiden tutkimiseen. Tärkeintä olikin selvittää kaikki, mikä vaikuttaa eläimen hyvinvointiin ja saada kriteeriin kerättyä olennaiset asiat. Eläinlajikohtaisen ohjeen valmistuttua tehtiin vielä auditointia varten tarkistuslista. Tarkistuslistan tekeminen noudatti hyvin pitkälle samanlaista kaavaa kuin itse sertifikaatin teko. Tarkistuslista muokattiin siihen muotoon, että siitä voidaan auditoinnissa ottaa yksi tai useampi erillinen yksittäinen osa-alue tarkistettavaksi koko listan sijaan.

7.3 Projektin luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön teoreettinen osuus perustuu lainsäädäntöön ja asetuksiin sekä eläinlääkäriin ja eläinten kanssa työskentelevien ihmisten haastatteluihin ja alan kirjallisuuteen. Työn tilaaja Johanna Määttä on hyväksynyt eläinlajikohtai-

sen ohjeen. Syötteen Eräpalvelun huskyfarmilla on aiemmin varmistettu eläinten hyvinvointi eläinlääkärin tarkistuskäynneillä, ja ohjeen valmistuttua on todettu, että käytäntö on vastannut jo aiemmin eläinlajikohtaista ohjetta. Ohjeen ja tarkistuslistan päämääränä on ollut koko projektin ajan eläimen hyvinvointi.

7.4 Tulevaisuus

Sekä eläinlajikohtaista ohjetta että tarkistuslistaa tullaan kehittämään jatkossa ja tavoitteena on tulevaisuudessa saada aikaiseksi sertifikaatti huskyfarmeille. Tulen olemaan tulevaisuudessa yhteydessä Syötteen Eräpalveluihin, miten ohjeen ja tarkistuslistan käyttö on sujunut käytännön työssä, onko siinä ollut korjattavaa, haasteita ja onko sertifikaatin tekemistä lähdetty viemään eteenpäin.

LÄHTEET:

Animal Tourism Finland. 2019. Viitattu 4.10.2019
<http://animaltourismfinland.com/>.

Arter. 2019. QF-koulutus Sisäisen auditoijan pätevä syvävalmennus. Viitattu 1.11.2019
<https://www.arter.fi/qf-koulutukset/sisaisen-auditoijan-patevoittava-syvavalmennus/>.

Buckley, J. 2019. Latest victims of overtourism? Huskies. Viitattu 3.11.2019
<https://www.koamnewsnow.com/lifestyle/latest-victims-of-overtourism-huskies/1136566994>.

Businessfinland.fi. 2019. Viitattu 8.10.2019
<https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailunedistaminen/vastuullisuus/sertifioinnit--ohjelmat/>.

DNV- GL Quality Checklist Document DNVGL Business Assurance Finland. 2019. Viitattu 5.9.2019
<https://www.dnvgl.fi/sertifiointi/index.html>.

Eettisen eläinkaupan sertifikaatti. 2019. Viitattu 15.8.2019
<https://eesp.fi>.

Ekokompassi ympäristöjärjestelmä. 2019. Viitattu 30.8.2019
<https://Ekokompassi.fi>.

Eläinsuojeluasetus 396/1996.

Eläinsuojelulaki 247/1996.

Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskus. 2019. Viitattu 3.10.2019
<https://www.helsinki.fi/fi/tutkimusryhmat/elainten-hyvinvoinnin-tutkimuskeskus>.

Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa. 1.1.2016 – 31.12.2017. Viitattu 3.10.2019
<https://blogi.eoppimispalvelut.fi/elma/files/2016/06/Hankesuunnitelma-EI%C3%A4inten-hyvinvointi-matkailupalveluissa.pdf>.

Eläinten hyvinvointikeskus EHK. 2019. Viitattu 3.10.2019
<https://www.elaintieto.fi>.

Eu-ympäristömerkki. Viitattu 30.8.2019.
<http://eu-ymparistomerkki.fi/yrityksille/>.

Eräsusi. 2019. Viitattu 3.10.2019.
<http://erasusi.rovanetti.fi/fi/Yhteystiedot>

Hankikoira. 2019. Viitattu 15.10.2019
<https://www.hankikoira.fi/koirarodut/siperianhusky>.

Hirsijärvi, S. 2019. Eettisen eläinkaupan omistaja. Haastattelu 15.8.2019.

Iltalehti. 2010. Törkeää huolimattomuutta. Viitattu 15.10.2019
<https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2010060211786332>.

ISDRA. 2019. Viitattu 15.10.2019
<http://isdra.org/>.

Kaleva. 2018. Hotelli Iso-Syötteen rakennuksesta puolet tuhoutui rajussa tulipalossa – sata ihmistä evakuoitiin tulipalon alta. Viitattu 15.10.2019
<https://www.kaleva.fi/uutiset/pohjois-suomi/hotelli-iso-syotteen-rakennuksesta-puolet-tuhoutui-rajussa-tulipalossa-sata-ihmista-evakuoitiin-tulipalon-alta/812433/>.

Kauppinen, T. Eläinten hyvinvointi kiinnostaa turisteja. 2017. Viitattu 1.11.2019
<https://www.elaintieto.fi/blogi/elainten-hyvinvointi-kiinnostaa-turisteja/>.

Kennelliitto. 1995. Viitattu 4.10.2019
<https://www.kennelliitto.fi/files/siperianhusky>.

Kennelliitto 206. Siperianhuskyn jalostusentavoiteohjelma. Viitattu 22.10.2019
<https://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/attachments/jto/siperianhusky.pdf> .

Kennelliitto. 2018. Rekisteröinnit 2014-2018. Viitattu 3.11.2019
<https://jalostus.kennelliitto.fi/frmrekisteroinnit.aspx>.

Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011.

Kähkönen, O., Majuri, K., Ojuva, J. & Äijälä, M. AMK-lehti / Uas Journal. 2016. Eläinten hyvinvointi osana vastuullista matkailua. Viitattu 1.11.2019
<https://uasjournal.fi/puheenvuoro/elainten-hyvinvointi-osana-vastuullista-matkailua/>.

Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2009.

Lapin Yliopisto. 2018. Eläimet ja vastuullinen matkailu: eläinten hyvinvointi liiketoiminnan kilpailutekijäksi. Viitattu 2.10.2019
[https://lacris.ulapland.fi/fi/projects/animals-and-responsible-tourism-promoting-business-competitiveness-through-animal-welfare\(15848bba-1405-4bc7-8581-5b598088b21a\).html](https://lacris.ulapland.fi/fi/projects/animals-and-responsible-tourism-promoting-business-competitiveness-through-animal-welfare(15848bba-1405-4bc7-8581-5b598088b21a).html)

Lecklin, O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. Helsinki. Talentum. 19 – 21.

Leppänen, S. Vastuullisia eläinmatkailutuotteita rekikoirayrityksen hiljaiselle sesongille. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 25.10.2019
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/261120/Leppa%CC%88nen-Sonja-Maarit.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

Luonnonvarakeskus Luke. 2019. Viitattu 2.10.2019
<https://www.luke.fi/ruokafakta/liha-ja-kala/elainten-hyvinvointi-ja-terveys/>.

Maa- ja metsätalousministeriö. 2019. Viitattu 2.10.2019
<https://mmm.fi/elainten-hyvinvointi>.

MacLean, E., Herrmann, E., Suchindran, S. & Hare B. 2017. Individual differences in cooperative communicative skills are more similar between dogs and humans than chimpanzees. Viitattu 22.10.2019
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0003347217300064>.

Metsähallitus. 2019. Viitattu 8.10.2019
<http://www.metsa.fi/kestava-luontomatkailu>.

Määttä, J. 2019. Syötteen Eräpalvelut Oy:n omistajan haastattelut.

Ojuva, J. 2018. Eläinten hyvinvointi matkailualalla. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisu. Viitattu 15.8.2019
https://issuu.com/lapinamk/docs/d_4_2018_elainten_hyvinvointi_matka.

Opetushallitus. 2018. Eläimen viisi vapautta. Eläinten eettinen hoito. Viitattu 24.10.2019
<https://peda.net/poke/nk/luonnonvara-ala/opintojaksot/yto/3sjko/etiikka-luonnos/opetusmateriaalit>.

Pätsi, H. 2019. Eläinlääkärin haastattelu. 7.10.2019.

Rautiainen, H. 2003. Siperianhusky -rekikoira. Helsinki: EiriPrint

Rimma + Laura. 2016. Viitattu 15.10.2019
<http://rimmalaura.com/2016/03/08/huskysafari-eettinen-vai-ei/>

Saavalainen, E. 2010. Suojelevatko eläinsuojelusäädökset rekikoiria? Viitattu 1.11.2019
<https://www.ramk.fi/loader.aspx?id=d3d11b65-5379-4086-9a0c-98e6db9844ef>.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Viitattu 18.9.2019.
<https://docplayer.fi/1986011-Nakokulmia-tutkimukselliseen-ja-toiminnalliseen-opinnaytetyohon.html>.

Sertifiointi.com. 2019. Viitattu 5.9.2019
<https://sertifiointi.com/sertifiointi/>.

Siperianhusky.net. 2019. Viitattu 15.10.2019
<http://www.siperianhusky.net/safarikoirat.html>.

Siperianpystykorvayhdistys ry. 2019. Viitattu 5.10.2019
<http://www.spy-oldline.net/rotuinfo.html>.

Suomalainen Siperianhusky-seura. 2019. Viitattu 3.11.2019
<http://siperianhusky.fi/wp/>.

Suomen eläinsuojelu ry. 2019. Viitattu 4.9.2019
<https://www.sey.fi/mik%C3%A4-sey/seyn-tavoitteet/elaeinten-hyvinvoinnin-maeeritelmae>.

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry. 2019. Viitattu 1.11.2019
<https://www.luontokoulut.fi/sisaiset/auditointi/>.

Suomen Standardisoimisliitto Sfs. 2019. Viitattu 5.9.2019
<https://www.sfs.fi>.

Syötteen Eräpalvelut. 2019. Viitattu 16.8.2019
<http://uusi.syotteenerapalvelut.fi/>.

The Guardian. 2015. Your enemy's enemy is your dog, scientist find. Viitattu 22.10.2019
https://www.theguardian.com/world/2015/jun/12/your-enemys-enemy-is-your-dog-scientists-find?CMP=fb_gu.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Julkista tukea matkailun kehittämiseen. 2019. Viitattu 16.8.2019
<https://tem.fi/julkista-tukea-matkailun-kehittamiseen>.

University of Eastern Finland. 2019. Auditointi. Viitattu 23.10.2019
<https://www.uef.fi/auditointi>.

Valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta 8.7.2010/674.

Virtanen, P., Suonheimo, M., Lamminmäki, S., Ahonen, P, & Suokas, M. 2019. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Viitattu 8.10.2019
<https://www.businessfinland.fi/globalassets/julkaisut/matkaopas.pdf>.

VisitFinland. 2019. Viitattu 16.8.2019
<https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/lyhyesti/>.

Welfare Quality Network. 2019. Viitattu 4.9.2019
<http://www.welfarequality.net/en-us/home/>.

Welfare Quality Network. 2019. Viitattu 8.10.2019
http://www.welfarequality.net/media/1003/information_resource.pdf.

Yle. 2016. Koiravaljakolla voi ajaa ilman lunta- lumeton ajelu käy kynsien päälle. Viitattu 4.10.2019
<https://yle.fi/uutiset/3-8567291>.

Yle. 2019. Hotelli Iso-Syötteen tulipalo vei asiakkaat myös husky-yrittäjiltä – osa koirista lähtee reissutöihin Rovaniemelle. Viitattu 15.10.2019.
<https://yle.fi/uutiset/3-10632877>.

Yle. 2016. Alaskanhusky kuoli ulos 36 asteen pakkasella. Viitattu 24.10.2019
<https://yle.fi/uutiset/3-8618052>.

Yle. 2019. Thomas Cookin konkurssi iskee ison loven lapin matkailuun. Viitattu 1.11.2019
<https://yle.fi/uutiset/3-10984131>.

Zooplus. 2019. Siperianhusky. Viitattu 3.11.2019
<https://www.zooplus.fi>.

LIITTEET

- Liite 1. Siperianhusky, eläinlajikohtainen ohje
- Liite 2. Tarkistuslista auditointia varten

LIITE 1. 1 (14)

HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI 20.10.2019	Versio 1	Sivu 1/ 14
---	-----------------	-------------------

Laatija	Tarkastaja	Hyväksyjä
Lena Koivikko	Johanna Määttä	Johanna Määttä

Asiakirja HFSP

SIPERIANHUSKY, PITOVAATIMUKSET, HOITO JA KÄSITTELY**OHJEEN TARKOITUS**

Tässä ohjeessa kuvataan Siperianhuskyn pitovaatimukset ja hoito huskyfarmilla.

MUUT TÄHÄN OHJEESEEN LIITTYVÄT OHJEET

LIITE 1 2 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 2/ 14****YLEISTÄ**

Ohje on tarkoitettu käytettäväksi huskykoirien hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Eläinten yleiskunto on tarkistettava päivittäin ja on varmistettava riittävä ruoan ja juomansaanti.

Henkilökunnan tulee tunnistaa yleisohjeessa ”Sairauden oireiden tunnistaminen ja hoitoon toimittaminen” esitetyt sairauden tai huonovointisuuden merkit ja henkilökunnan tulee osata toimia ohjeen perusteella.

ELINIKÄ JA AIKUISKOKO

Siperianhuskyn elinikä on 12-15 vuotta. Koira on aikuinen noin 3 vuoden iässä.

Täysi-ikäinen Siperianhusky naaras painaa noin 16-23 kg ja uros noin 20-27 kg. Naaras on 50-60 cm korkea ja uros 54-60 cm korkea.

Siperianhuskyn tulee päästä eläkkeelle noin 10 vuoden iässä. Valjakkokoiran voi antaa kotikoiraksi työuran jälkeen.

LIITE 1 3 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 3/ 14****OLOSUHDEVAATIMUKSET**Oleskelutilan kokovaatimukset

Tarhassa voi olla koiria 2-3 / häkki ja häkissä tulee olla aina koppi, mihin koira pääsee tarvittaessa suojaan. Koiran pitää pystyä toteuttamaan häkissä luonnollisia tarpeitaan (kuopan kaivaminen, liikkuminen). Tarhan pitää olla koiralle turvallinen sekä ulkoisen uhkan osalta (villieläimet) että sisäisesti (naulat jne). Eläin ei saa päästä tarhasta karkuun. Jotta koira ei pääse häkistä karkuun kun ovi avataan, tulee häkissä olla pieni ovella varustettu tuulikaappi ja kynnyksen korkeus tulee olla vähintään 40 cm (ei jäädy talvella kiinni).

Ulkotarhan koko

Koiria KPL	Koiran keskimääräinen paino (kg)					
	- 5	5 - 10	10 - 20	20-30	30-40	50-
	Pinta-ala m2					
1	5	6	8	10	15	16
2	5	8	10	14	18	20
3	6	10	13	17	22	24
4	8	12	15	20	26	28
5	8	14	18	24	30	32
6	10	16	20	26	34	36

Suojapaikka, koppi, aitaus, koko

Kopin koon tulee olla kooltaan, rakenteeltaan ja varustukseltaan koiralle sopiva. Kopin pohja tulee olla irti maan pinnasta. Kulkuaukon tulee olla riittävän iso, ettei aiheuta koiralle vahinkoa, tarvittaessa läppä. Lattian tulee olla puhdas ja kuiva ja siellä pitää olla makuualusta. Ilmanvaihto pitää olla hyvä. Olkia ja heinää voi käyttää pehmusteena, ne on vaihdettava tarpeeksi usein ja pidettävä kuivana. Kopin lämpötila tulisi olla vähintään +5 astetta.

LIITE 1 4 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 4/ 14**Liikkumisvaatimukset

Lajinomaisesta liikuntatarpeesta on huolehdittava riittävästi. Lepoa tulee saada tarpeeksi. Kesällä tulee huolehtia, että koira ei saa lämpöhalvausta, joten kuumalla tulee liikkumista rajoittaa ja tarpeen vaatiessa kastella vedellä tai sammaleella.

Liikkumatilaa tulisi olla ulkona 40 m² esteettömästi.

Samaan häkkiin useampi koira

Ulkotarhassa voi pitää 2-3 koira / häkki. Koiran sosiaalisesta kanssakäymisestä tulee huolehtia, näköyhteys muihin koiriin ja mahdollisesti ihmisiin.

Eläimen kytkeminen

Pannan tulee olla tarpeeksi leveä ja mielellään pehmustettu ja pannan ympärysmitta tulee olla säädettävissä jotta se ei kurista. Panta ei saa olla metallinen. Pannoissa ja valjaissa saa käyttää vain kiinnihitsattuja lenkkejä, lukkojen ja kiinnitysketjujen kunto tulee tarkistaa säännöllisesti. Ketjun pituus vähintään 3,6 metriä jos on kiinnitetty ns pyörijään. Juoksulanka vähintään 10 m pitkä ja 2 m sivuttaisliike. Juoksunaru ei saa päästä kiertymään puun, tolpan tai muun vastaavan esteen ympärille.

LIITE 1 5 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 5/ 14**Häkin puhdistus

Häkin puhtaudesta tulee huolehtia päivittäin. Koppi pitää puhdistaa päivittäin ja huolehtia, että siellä on kuivia puhtaita heiniä tai olkia.

RUOKINTA JA JUOTTO Ruoka

Siperianhusky on lihansyöjä. Käyttökoirille tulisi syöttää kuivamuonaa missä ravintoaineet ja vitamiinit ovat oikeassa suhteessa. Energian tarve on yksilöllistä. Energian tarpeen arvioimiseen on kehitetty laskennallinen metabolinen elopaino. Aikuinen koira tarvitsee energiaa noin 502-586 kj / vrk / metabolistista elopainokiloa kohti, rasituksessa rekikoira tarvitsee noin +50 – 200 % enemmän.

Koiran elopaino	Metabolinen elopaino
5	3,34 kg
10	5,62 kg
15	7,62 kg
20	9,46 kg
25	11,18 kg
28	12,17 kg
30	12,82 kg

Ruokinta tapahtuu kerran päivässä.

Kiinteää ruokaa ei anneta ennen työhön lähtöä.

Päiväsafarilla annetaan nestettä ja vähän nopeasti sulavaa ruokaa (makkara tms).

LIITE 1 6 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 6/ 14**

Lisäravinnetta ja palautusjuomaa annetaan raskaan päivän jälkeen.

Turkki tulee tutkia päivittäin. Koiran turkin kunto ja ulkonäkö näyttää parhaiten sen, onko ravinnon laatu ja määrä kohdillaan.

Koiran vyötärömittaa tulee seurata päivittäin ja kirjataan ylös viikoittain. Koiran kylkiluiden pitää tuntua kevyesti kokeiltaessa, koira ei saa olla liian lihava eikä laiha. Nahan alla tulee olla ohut rasvakerros.

Vesi

Vettä pitää olla aina tarjolla ja astiat puhtaina. Keskikokoinen koira tarvitsee vettä noin 2-3 litraa / vrk.

Jos niskanahka ei siliä 1-4 sekunnin aikana kun nostetaan rypylle, on koiralla nestevajausta. Lievässä kuivumisessa 4-7 sekuntia, voimakkaassa yli 7 sekuntia. Tummankeltainen virtsan väri hangella kertoo, että nestettä on liian vähän. Jos virtsajälki on väritön tai kirkas / vaaleankeltainen, nestettä on tarpeeksi.

Pakkasella erittäin tärkeää huolehtia nesteytyksestä. Safarin aikana tulee olla tarjolla vettä ja tuntia ennen safaria annetaan nestettä jotta vesi ei hölsky juostessa mahassa.

Lisäravinteet

Tarvittaessa voidaan antaa lisäravinteita rankan työrupeaman jälkeen.

LIITE 1 7 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 7/ 14****SOSIAALISET VAATIMUKSET**

Siperianhusky on sosiaalinen eläin. Suhtautuu muihin koiriin ystävällisesti, mutta lajitoverit ovat etusijalla. Tarvitsee oman laumansa. Työskentelee valjakkossa yhdessä joukossa.

Koiran totuttaminen ihmisiin ja muihin koiriin tulee aloittaa pennusta lähtien ja huolehtia koko ajan pennun turvallisuudesta.

KÄSITTELY**Pesu**

Pesu tarvittaessa koiran pesuun tarkoitettulla aineella. Pesua tulee välttää, koska ihon rasvakerros lähtee pesun yhteydessä.

Turkin huolto

Turkki tulee tutkia säännöllisesti loisien varalta. Turkki tulee harjata säännöllisesti.

Karvanlähtöaikana harjaus päivittäin.

LIITE 1 8 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 8/ 14**Lääkitys

A- Ja D- vitamiinia annetaan säännöllisesti. Särkylääkkeitä voidaan antaa satunnaisesti tarpeen mukaan. Muu lääkitys eläinlääkärin määräyksestä.

12 viikon iässä annetaan maksatulehdusta, penikkatautia, kennelyskää ja parvoa vastaan rokote. Tehoste kuukauden kuluttua ja uusintarokotus 1 vuoden iässä jonka jälkeen 2 vuoden välein.

Loishäätö tehdään kerran vuodessa (kts tiineen ja pennun madotus).

Tassujen hoito

Mikäli tassuun sattuu vamma, tulee se hoitaa välittömästi kuntoon. Haavaliima, laastarit, rasvaus ja hätätapauksissa anturan pinnoitus.

Kynsien leikkuu

Kynnet tulee leikata säännöllisesti, jotta ne ei taivu ihon alle.

Hampaiden hoito

Hampaiden kuntoa tulee tarkkailla säännöllisesti ja tarvittaessa eläinlääkärille.

Silmät

Jos silmässä näkyy ”harmaat napit” käytä koira silmätarkastuksessa.

LIITE 1 9 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 9/ 14****POIKASTEN TEETTÄMINEN**Astutus

Pentujen astutus tarhalla niin, että vanhemmat ovat eri sukulinjoista. Puhdas-
siitos, eli saman rotuisten koirien astuttaminen keskenään, jotta saadaan kar-
sittua virheet ja poikkeamat. Astutus nartulla aikaisintaan 1,5 vuoden iässä.
Astutus ainoastaan siten, että koiraa on testattu riittävästi valjakkotyössä ja
että molemmat yksilöt ovat todettu terveiksi.

Kantamisaika on 60-63 vrk. Nartun ravinteiden saannista on tänä aikana huolehdittava erityisen tarkasti, erityisesti valkuaisaineen tarve kasvaa. Jotta narttu ei liho odotusaikana, liikuntaa on annettava runsaasti. Riittävän ravinnon saanti tulee turvattua, ruokailu tulee jakaa 2-3 annokseen päivässä ja ravinnonlaatuun tulee kiinnittää huomiota. Kalsiumin ja fosforin saanti tulee huolehtia jos käytetään muuta kuin tiineelle koiralle tarkoitettua ruokaa. Kalkkivajaus aiheuttaa synnytyshäiriöitä ja sikiöiden kehitysvaurioita. A- ja D-vitamiinin saanti esim. kalanmaksaöljyllä. Loishäätö tehdään heti astutuksen jälkeen ja 6. tiineysviikolla.

Penikointi

Emokoira sijoitetaan omaan häkkiin poikimisen ajaksi, missä on nartulle synnytyslaatikko. Synnytyksen lähestyessä ruumiin lämpö on mitattava kaksi kertaa päivässä. Nartun lämpö laskee alle 37 asteen, lähelle 36 astetta synnytyksen ollessa käynnissä, synnytyksen jälkeen normaali lämpö 38,5 astetta. Avautumisvaihe kestää noin 8 tuntia. Mikäli avautumisvaihe on kestänyt yli 16 tuntia tai lämpötilassa on poikkeamia, on hakeuduttava heti hoitoon. Työntö-
vaihe polttojen tukemana kestää 4-10 tuntia. Ruokaa ei synnytysvaiheessa saa nartulle antaa.

Synnytysvaiheessa narttu on levoton, läähättää ja saattaa valittaa.

LIITE 1 10 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 10/ 14**

Synnytyslaatikon läheisyyteen varattava astia lioilta ja mahdollisille kuolleille pennuille. Napanuoran katkaisuun puhtaat saksot jos emo ei tee sitä itse. Napanuoran katkaisuun paras keino on kynnellä hiertäminen, jotta verenvuoto tyrehtyy nopeasti.

Pentujen synnytysjärjestys, tuntomerkit ja mahdolliset synnytyshäiriöt kirjataan välittömästi. Pennut punnitaan ja mitataan ja merkitään samaan paperiin.

Puhtain käsin pyyhettä apuna käyttäen voidaan avustaa synnytyksessä polttojen aikana vetämällä pentua nartun vatsanpuolta kohti. Narttu rikkoo itse pennun synnytyskalvon. Jälkeiset tulevat itsestään, niitä ei saa vetää napanuorasta ulos. Mikäli narttu ei itse puhdistaa pentua, tulee ihmisen se puhdistaa ja kuivata. Mikäli pentu ei ala itse imemään, avustetaan avaamalla pennun suu ja puristetaan pisara maitoa jolloin imemisrefleksi alkaa.

Nartun lämpö ei saa nousta yli 39 asteen ja sikiönesteen pitää olla mustaa/vihreää. Mikäli lämpö nousee yli tämän tai kohtuvuoto on rusehtavaa /harmaata pahan hajuista, tulee välittömästi ottaa yhteyttä eläinlääkäriin.

Pentujen kehitystä seurataan ja autetaan pentuja tarvittaessa syömään. Narttua seurataan vuorokausi erityisen tarkkaan. Ruokaa ei saa antaa kuin vähän, mutta vettä tai liha- tai kalalientä voi antaa. Aluksi pitää huolehtia, että narttu saa runsaasti valkuaista, rasvaa, kalkkia ja vitamiineja koko imetysajan.

Vieroittaminen

Kaksi viikkoa narttu huolehtii pentujen ravinnosta ja siisteydestä. Pentuja punnitaan ja tarkkaillaan säännöllisesti. 3 viikon iässä aloitetaan muu ruokinta. Aluksi kypälän kokoinen pallero jauhettua lihaa tai hienonnettua keitettyä kalaa. Pennuille ja emolle matchäätö 3, 6 ja 9 viikon ikäisinä.

LIITE 1 11 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 11/ 14**

5 viikon iässä narttu imettää pari kertaa päivässä. Pentujen muu ruokinta lisääntyy vaiheittain. 6 viikon iässä aloitetaan vieroittaminen emosta. 8 viikon iässä voidaan pennut luovuttaa.

Poikasten käsittely

Kynnet tulee leikata säännöllisesti. 4 kuukauden iässä voidaan totuttaa pentu valjaisiin. 6-8 kuukauden iässä voidaan alkaa harjoitella vetämistä pienellä painolla. Turkki on kaksinkertainen. Pohjavilla pitää pennun kuivana ja lämpimänä. Karvanlähtö tapahtuu kaksikertaa vuodessa, kesällä ja talvipakkasella. Karvanlähdon aikaan pitää huolehtia harjaamisesta. Pennut pitää totuttaa muihin koiriin ja ihmisiin jo pienestä pitäen turvallisesti ja pikkuhiljaa.

LIKKUMINEN**Vetokoira-ajelu**

Safarit ja treenijot kirjataan kalenteriin. Valjakossa käytetään 4-10 koira riippuen säästä, reen ja asiakkaiden painosta, kuormanpainosta, matkan pituudesta ja koiran iästä. Jokaisella koiralla 1 lepopäivä viikossa. Yli 10 vuotiasta koira ei enää käytetä vetokoira-ajelulla.

Talvella

Koiran iästä riippuen juoksumatka päivässä on 6-50 km. Yksi täysin lepopäivä liikunnasta ja vieraista ehdoton.

Kesällä

Lämpötilan ylittäessä 10 astetta, ei vetoajoja tehdä. Yli 10 asteen lämpötilassa voi koirat juosta juoksutarhassa. Yli 20 asteen kuumuudessa ei juoksuteta ollenkaan.

LIITE 1 12 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 12/ 14****SAIRAUDET**Terveydentilan seuranta

Koiran terveydentilaa tulee seurata päivittäin. Mikäli poikkeamaa huomataan käytöksessä tai ulkonäössä, tulee koira tutkia välittömästi ja tarvittaessa kutsua eläinlääkäri paikalle. Terveystarkastukset tulee kirjata ylös samoin kuin sairaudet ja lääkitykset / rokotukset.

Sairauden oireiden tunnistaminen

Mikäli joku seuraavista toteutuu, tulee eläinlääkariin olla yhteydessä:

- Koiran turkki näyttää huonolta.
- Koiran lämpötila on yli normaalin (39 astetta)
- Koira on vaisu
- Koira ei syö
- Koira ei juo
- Koira arastelee jotain paikkaa kehossaan
- Koira on apaattinen, ei liiku ei leiki

Muut poikkeamat harkinnan mukaan tarvittaessa.

Hoitoon toimittaminen

Ensisijaisesti otetaan yhteys eläinlääkariin.

Mikäli tilanne on akuutti, tulee koira itse viedä eläinlääkariin välittömästi, jos eläinlääkäriä ei saada paikalle. Koiralle ei saa tuottaa ylimääräistä kipua tai tuskaa.

LIITE 1 13 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 13/ 14**Perinnölliset sairaudet

Lonkkavikaa on erittäin vähän.

Harmaakaihia esiintyy 5-7 %:lla. Ei ole haittaa.

Glaukoomaa esiintyy vähän. Erittäin tuskallinen koiralle ja vaatii pikaista eläinlääkärin apua. Voi johtaa sokeutumiseen jos ei hoideta.

Sairaankoiran jalostus

Sairasta koiraa ei saa koskaan käyttää jalostukseen.

ERITYISVAATIMUKSETStressaantuminen

Koiran tulee tuntea olonsa turvalliseksi.

1 pv viikossa tulee tarha rauhoittaa kaikilta vierailta.

Koiraa tulee käsitellä rauhallisesti ja kaikenlainen koiran satuttaminen on kielletty.

Riittävän paljon rodunomaisia aktiviteettejä (juokseminen, leikkiminen, kaivaminen).

LIITE 1 14 (14)**HUSKYFARMIN SERTIFIKAATTI****Versio 1****Sivu 14/ 14**

Liikunnan tulee olla monipuolista. Koiran viettien tukehduuttaminen aiheuttaa koiralle stressiä. Karkailu ja käyttäytymisongelmat kertovat stressistä.

Siperianhuskyn sosiaalisuudesta on huolehdittava erityisesti, koira tarvitsee oman lauman. Ei ole suositeltavaa pitää yksin erillään omasta laumasta.

MUUTA HUOMIOONOTETTAVAA

LIITE 2 1 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 1/12
--	-----------------	------------------

Vastaaja _____ **Tarkastaja** _____ **Pvm** _____

Asiakirja HFST

SIPERIANHUSKY, PITOVAATIMUKSET, HOITO JA KÄSITTELY

TARKISTUSLISTAN TARKOITUS

Siperianhuskyn pitovaatimusten ja hoidon toteutuminen huskyfarmilla.

YLEISTÄ

Tarkastaja on auditoinnin tekijä.
Päivämäärä on auditoinnin tekopäivä.

Auditoinnin yhteydessä tarkistetaan ennalta sovitut osa-alueet ja merkitään hyväksytyt/parannettavaa/hylätty.
Tarvittaessa kirjoitetaan kommentti tai lisätieto ko. kohdan alla olevaan tilaan.

LIITE 2 2 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 2/12
--	-----------------	------------------

1. YLEISTÄ

Hyväksytyt Parannettavaa Hylätty

Eläinten yleiskunto, riittävä juoman ja ruoan saanti tarkistettava päivittäin

---

Henkilökunta tunnistaa sairauden oireet ja huonovointisuuden merkit ja osaa toimia yleisohjeen Perusteella missä vaiheessa pitää toimittaa hoitoon

Sairauden oireet:

- Turkki näyttää huonolta
- Koiran lämpötila yli normaalin (39 ast)
- Koira on vaisu
- Koira ei syö
- Koira ei juo
- Koira arastelee jotain paikkaa
- Koira on apaattinen, ei liiku, ei leiki

2. ELINIKÄ JA AIKUISKOKO

Koiran ikä ja mitat on dokumentoitu.

Koiran mitat on sallituissa rajoissa:

- Naaras paino 16 - 23 kg, pituus 50 - 60 cm
- Uros paino 20 - 27 kg, pituus 54 - 60 cm

Eläköityneet koirat 10 v ikä ei vetoajossa

LIITE 2 3 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN Versio 1 Sivu 3/12

3. OLESKELUTILAT

Häkki

Hyväksytyt Parannettavaa Hylätty

Tarhassa voi olla koiria 2-3 / häkki ja häkissä tulee olla aina koppi, mihin koira pääsee tarvittaessa suojaan. Koiran pitää pystyä toteuttamaan häkissä luonnollisia tarpeitaan (kuopan kaivaminen, liikkuminen). Tarhan pitää olla koiralle turvallinen sekä ulkoisen uhkan osalta (villieläimet) että sisäisesti (naulat jne). Eläin ei saa päästä karkuun. Jotta koira ei pääse häkistä karkuun kun ovi avataan, tulee häkissä olla pieni ovella varustettu tuulikaappi ja kynnyksen korkeus tulee olla vähintään 40 cm eikä saa päästä jäätymään talvella kiinni.

2-3 koiraa / häkki	☐	☐	☐
Näköyhteys muihin koiriin	☐	☐	☐
Mahdollisuus liikkua, kaivaa.	☐	☐	☐
Turvallinen, suojattu ulkoiselta uhalta	☐	☐	☐
Turvallinen, ei mitään vahingoittavia materiaaleja	☐	☐	☐
Koiran karkaaminen estetty	☐	☐	☐
Kynnys 40 cm korkea.	☐	☐	☐
Häkin puhdistus päivittäin	☐	☐	☐
Ulkotarhan koko noudattaa taulukkoa:	☐	☐	☐

Ulkotarhan koko

Koiria KPL	Koiran keskimääräinen paino (kg)					
	5	5 - 10	10 - 20	20-30	30-40	50-
	Pinta-ala m2					
1	5	6	8	10	15	16
2	5	8	10	14	18	20
3	6	10	13	17	22	24
4	8	12	15	20	26	28
5	8	14	18	24	30	32
6	10	16	20	26	34	36

LIITE 2 4 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 4/12
--	-----------------	------------------

Koppi

	Hyväksytyt	Parannettavaa	Hylät
Koppi on koiralle sopiva	☐	☐	☐
Kopin pohja irti maan pinnasta	☐	☐	☐
Kulkuaukko riittävän iso, läppä tarvittaessa	☐	☐	☐
Lattia puhdas ja kuiva	☐	☐	☐
Oljet/heinät kuivia puhtaita	☐	☐	☐
Kopissa ei koiralle vahingoittavia asioita	☐	☐	☐
Kopin ilmanvaihto	☐	☐	☐
Lämpötila vähintään +5 astetta	☐	☐	☐
Kopin puhdistus päivittäin	☐	☐	☐

Liikkumisvaatimukset

Lajinomaisesta liikuntatarpeesta huolehdittava riittävästi. Lepoa tulee saada tarpeeksi. Kesällä tulee huolehtia, että koira ei saa lämpöhalvausta, joten kuumalla liikkumista tulee rajoittaa ja tarpeen vaatiessa kastella vedellä. Liikkumatilaa tulisi olla ulkona 40 m2 esteettömästi.

Liikuntatarpeesta on huolehdittu.	☐	☐	☐
Levosta on huolehdittu. 1 lepopäivä / viikko	☐	☐	☐
Kesällä liikkumista rajoitettu kuumalla, ei juoksua yli +20	☐	☐	☐
Liikumatila yli 40 m2 esteettömästi	☐	☐	☐

LIITE 2 5 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 5/12
--	-----------------	------------------

Eläimen kytkeminen

Hyväksytty   Parannettavaa   Hyläi

Pannan tulee olla tarpeeksi leveä ja mielellään pehmustettu ja pannan ympärysmitta säädettävissä jotta se ei kurista. Panta ei saa olla metallinen. Pannoissa ja valjaissa saa käyttää vain kiinnihitsattuja lenkkejä, lukkojen ja kiinnitysketjujen kunto tulee tarkastaa säännöllisesti. Ketjun pituus vähintään 3,6 metriä jos on kiinnitetty ns pyörijään. Juoksulanka väh. 10 m pitkä ja 2 m sivuttaisliike. Juoksunaru ei saa päästä kiertymään minkään esteen ympärille.

Panta leveä, pehmustettu	☐	☐	☐
Pannan ympärysmitta säädettävissä, ei saa kuristaa	☐	☐	☐
Panta ei metallinen	☐	☐	☐
Pannassa/valjaissa kiinnihitsatut lenkit	☐	☐	☐
Pantojen lukkojen ketjujen kunto tarkastettu päivittäin	☐	☐	☐
Ketjun pituus yli 3,6 metriä jos kiinnitetty pyörijään	☐	☐	☐
Juoksulanka vähintään 10 m, 2 m sivuttaisliike	☐	☐	☐
Juoksunaru esteetön (ei kiertymävaaraa)	☐	☐	☐

LIITE 2 6 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN Versio 1 Sivu 6/12

4. RUOKINTA JA JUOTTO

Hyväksyty Parannettavaa Hyläti

Ruoka

Siperianhusky on lihansyöjä. Käyttökoirille tulisi syöttää kuivamuonaa missä ravintoaineet ja vitamiinit ovat oikeassa suhteessa.

Koiran vyötärömittaa tulee seurata ja kirjata ylös vähintään viikoittain. Kylkiluiden pitää tuntua kevyesti kokeiltaessa, koira ei saa olla liian lihava eikä laiha. Nahan alla tulee olla ohut rasvakerros. Energian tarve on yksilöllistä. Energian tarpeen arvioimiseen on kehitetty laskennallinen metabolinen elopaino. Aikuinen koira tarvitsee energiaa noin 502-586 kJ / vrk / metabolistä elopainokiloa kohti, rasituksessa rekikoira tarvitsee noin +50–200 % enemmän

Koiran elopaino	Metabolinen elopaino
5	3,34 kg
10	5,62 kg
15	7,62 kg
20	9,46 kg
25	11,18 kg
28	12,17 kg
30	12,82 kg

Ruokinta tapahtuu kerran päivässä. Kiinteää ruokaa ei anneta ennen työhön lähtöä. Päiväsafarilla annetaan nestettä ja vähän nopeasti sulavaa ruokaa (esim. makkara) Lisäravinnetta ja palautusjuomaa annetaan raskaan päivän jälkeen.

Ruokinta kerran pv	☐	☐	☐
Kuivamuona ohjeen mukaan, ravinteet kohdillaan	☐	☐	☐
Turkin kunto päivittäin tark	☐	☐	☐
Energiantarviketalukon noudatus	☐	☐	☐
Työaikana +50-200% enemmän ravintoa	☐	☐	☐
Paino punnitaan ja kirjataan viikottain	☐	☐	☐
Vyötärömitta kirjataan viikottain ylös	☐	☐	☐
Safarilla nesteytys/ravinto ohjeen mukaan	☐	☐	☐
Lisäravinne ja palautusjuoma työn jälkeen	☐	☐	☐

LIITE 2 7 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 7/12
--	-----------------	------------------

Vesi

Hyväksytty Parannettavaa Hylä

Vettä pitää olla aina tarjolla ja astiat puhtaina. Keskikokoinen koira tarvitsee vettä n.2 litraa/vrk. Pakkasella nesteen saaminen erityisen tärkeää. Tuntia ennen työtä ei enää anneta vettä, jotta vesi ei hölsky mahassa juostessa. Safarin aikana huolehditaan nesteen saannista.

Jos niskanahka ei siliä 1-4 sekunnin aikana kun nostetaan rypylle, on koiralla neste-
vajausta. Lievässä kuivumisessa 4-7 sekuntia, voimakkaassa yli 7 sekuntia. Tumma
keltainen virtsan väri hangella kertoo, että nestettä on liian vähän. Jos virtsajälki on
Väritön/kirkas/vaaleankeltainen, nestettä on tarpeeksi

Vettä tarjolla	☐	☐	☐
Vesiastiat	☐	☐	☐
1 tunti ennen safaria juotto	☐	☐	☐
Nestevajauksen tarkistus niskanahasta	☐	☐	☐
Virtsan värin tarkkailu safarilla huolehdittu	☐	☐	☐

5. KÄSITTELY**Käsittely**

Pesu ainoastaan tarvittaessa, saippuaa tulee välttää	☐	☐	☐
Turkki tutkitaan viikottain, turkki kunnossa	☐	☐	☐
Turkin harjattu viikottain	☐	☐	☐
Karvanlähtöaikana turkki harjattu päivittäin	☐	☐	☐
Tassut tutkittu safarin jälkeen	☐	☐	☐
Tassujen ehyet	☐	☐	☐
Kynnet leikattu	☐	☐	☐
Hampaat kunnossa	☐	☐	☐

LIITE 2 8 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 8/12
--	-----------------	------------------

Lääkitys

Hyväksytyt

Parannettavaa

Hylätty

Koirien yleiskunto silmämääräisesti hyvä	☐	☐	☐
Koirien turkin kunto silmämääräisesti hyvä	☐	☐	☐
A- ja D-vitamiini lisäravinteena	☐	☐	☐
Särkylääke tarvittaessa tilapäisesti	☐	☐	☐
Muu lääkitys eläinlääkärin määräyksestä	☐	☐	☐
12 viikon iässä 4-rokote	☐	☐	☐
4-rokotteen tehoste 1 kk edellisestä	☐	☐	☐
4-rokotteen uusinta 1 vuoden iässä	☐	☐	☐
4-rokotteen uusinta 2 vuoden välein	☐	☐	☐
Rokotukset kirjattu ylös koirittain	☐	☐	☐
Loishäätö 1 krt vuodessa (kirjattu).	☐	☐	☐

Sairaudet

Terveydentilan seuranta päivittäin, kirjattu poikkeamat	☐	☐	☐
Terveystarkastukset kirjattu ylös	☐	☐	☐
Lääkitykset kirjattu ylös	☐	☐	☐
Lämpötila seurattu viikottain, kirjattu ylös	☐	☐	☐
Lonkat tarkastettu, kirjattu ylös	☐	☐	☐
Silmät tarkastettu, kirjattu ylös	☐	☐	☐
Eläinlääkäri käynnit kirjattu	☐	☐	☐
Eläinlääkärin käynneissä poikkeamia, mitä?	☐	☐	☐

LIITE 2 9 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 9/12
-----------------------------------	----------	-----------

6. LIKKUMINEN

Hyväksyty Parannettavaa Hylätty

Vetokoira-ajelu

Safarit kirjattu kalenteriin	☐	☐	☐
Harjoitusajot kirjattu kalenteriin	☐	☐	☐
Jokaisella koiralla 1 lepopäivä viikossa (liikunta, vieraat)	☐	☐	☐
Yli 10 vuotiaita koiria ei työkoirana	☐	☐	☐
Valjakossa 4 - 10 koiraa	☐	☐	☐

Talvella

Juoksumatka päivässä maks 50 km	☐	☐	☐
---------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kesällä

Lämpötila yli 10 astetta, ei vetoajaja	☐	☐	☐
Lämpötila yli 10 astetta, juoksutarhassa juoksu sallittu	☐	☐	☐
Lämpötila yli 20 ast., ei juoksua, viilennys	☐	☐	☐

Muu liikkuminen

Riittävästi aktiviteettejä	☐	☐	☐
Liikunta monipuolista	☐	☐	☐

Muuta

Käytösongelmat, karkailut, stressin merkit, sairaudet ym. poikkeamat kirjattava

Karkailu	☐	☐	☐
----------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

LIITE 2 10 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 10/12
--	-----------------	-------------------

Penikointi

Hyväksytyt Parannettavaa

Emokoira sijoitetaan omaan häkkiin poikimisen ajaksi. Nartulle oma synnytyslaatikko. Synnytyksen lähestyessä ruumiin lämpö on mitattava kaksi kertaa päivässä. Nartun lämpö laskee alle 37 asteen, noin 36 astetta synnytyksen ollessa käynnissä, synnytyksen jälkeen normaali lämpö 38,5 astetta. Avautumisvaihe kestää noin 8 tuntia.

Mikäli avautumisvaihe on kestänyt yli 16 t tai lämpötilassa poikkeamia, heti hoitoon. Työntövaihe polttojen tukemana kestää 4-10 tuntia. Ruokaa ei synnytyksenvaiheessa saa nartulle antaa. Synnytyksenvaiheessa narttu on levoton, läähättää ja saattaa valittaa. Synnytyslaatikon läheisyyteen varattava astia liioille ja mahdollisille kuolleille pennuille. Napanuoran katkaisuun puhtaat sakset jos emo ei tee sitä itse. Napanuoran katkaisuun paras keino on kynnellä hiertäminen, jotta verenvuoto tyrehtyy nopeasti.

Puhtain käsin pyyhettä apuna käyttäen voidaan avustaa synnytyksen polttojen aikana vetämällä pentua nartun vatsanpuolta kohti. Narttu rikkoo itse pennun synnytyskalvo. Jälkeiset tulevat itsestään, niitä ei saa vetää napanuorasta ulos. Mikäli narttu ei itse puhdistaa pentua, tulee ihmisen se puhdistaa ja kuivata. Mikäli pentu ei ala itse imeä, avustetaan avaamalla pennun suu ja puristetaan pisara maitoa jolloin imemisreleksi alkaa. Nartun lämpö ei saa nousta yli 39 asteen ja sikiönesteen pitää olla mustaa/vihreää. Mikäli lämpö nousee yli tämän tai kohtuvuoto on rusehtavaa/pahanhajuista, tulee välittömästi ottaa yhteyttä eläinlääkäriin.

Pentujen kehitystä seurataan ja autetaan pentuja tarvittaessa syömään.

Narttua seurataan vuorokausi erityisen tarkkaan. Ruokaa ei saa antaa kuin vähän, vettä tai liha- tai kalalientä voi antaa. Aluksi pitää huolehtia, että narttu saa runsaasti valkuaista, rasvaa, kalkkia ja vitamiineja.

Oma häkki poikimisen ajaksi, synnytyslaatikko häkissä	☐	☐	☐
Emon lämmön mittaus 2 kertaa päivä synnytyksen lähellä	☐	☐	☐
Synnytyslaatikon lähellä lika-astia	☐	☐	☐
Puhtaat sakset napanuoran katkaisuun	☐	☐	☐
Pentujen synnytyjärjestys, mitat, tunnusmerkit kirjataan	☐	☐	☐
Synnytyshäiriöt kirjataan välittömästi	☐	☐	☐
Nartun lämpötila seurataan/kirjataan synnytyksen jälkeen	☐	☐	☐

LIITE 2 11 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 11/12
--	-----------------	-------------------

Pentujen vierottaminen ja käsittely

Hyväksytty Parannettavaa Hylä

Kaksi viikkoa narttu huolehtii pentujen ravinnosta ja siisteydestä. Pentuja punnitaan tarkkaillaan jatkuvasti. 3 viikon iässä aloitetaan muu ruokinta. Aluksi kypälän kokoinen pallero jauhettua lihaa tai hienonnettua kalaa. Pennuille ja emolle matohäätö 3, 6 ja 9 viikon ikäisinä. 5 viikon iässä narttu imettää pari kertaa päivässä. Pentujen muu ruokinta lisääntyy vaiheittain. 6 viikon iässä aloitetaan vieroittaminen emosta. 8 viikon iässä pentujen luovutus.

Kynnet tulee leikata säännöllisesti. 4 kuukauden iässä totutetaan pentu valjaisiin. 6-8 kuukauden iässä voidaan alkaa harjoitella vetämistä pienellä painolla. Turkki On kaksinkertainen. Pohjavilla pitää pennun kuivana ja lämpimänä. Karvanlähtö kaksikertaa vuodessa, kesällä ja talvipakkasella. Karvanlähdön aikaan pitää harjata turkkia useammin. Pennut pitää totuttaa muihin koiriin ja ihmisiin turvallisesti ja pikkuhiljaa.

Pennut punnittu/mitattu viikottain, kirjattu ylös	☐	☐	☐
Ruokinta aloitettu 3 viikon iässä	☐	☐	☐
Matohäätö emolle 3 viikkoa synnytyksestä	☐	☐	☐
Matohäätö emolle 6 viikkoa synnytyksestä	☐	☐	☐
Matohäätö emolle 9 viikkoa synnytyksestä	☐	☐	☐
Matohäätö pennuille 3 viikkoa synnytyksestä	☐	☐	☐
Matohäätö pennuille 6 viikkoa synnytyksestä	☐	☐	☐
Matohäätö pennuille 9 viikkoa synnytyksestä	☐	☐	☐
Pentujen vieroitus aloitettu 6 viikon iässä	☐	☐	☐
Pentujen luovutus 8 viikon iässä	☐	☐	☐
Kynsien leikkaus viikottain, kirjattu	☐	☐	☐
Pentujen valjaisiin totuttautuminen 4 kk iässä aloitettu	☐	☐	☐
Pentujen vetoarjoittelu aloitettu 6-8 kk iässä	☐	☐	☐

LIITE 2 12 (12)

TARKISTUSLISTA AUDITOINTIA VARTEN	Versio 1	Sivu 12/12
-----------------------------------	----------	------------

Tarkastus on suoritettu Pvm ____/____/____

Tarhan omistaja _____

Nimenselvennys

Auditoija _____

Nimenselvennys

Asema

Hyväksyttyjä yht _____

Parannettavaa yht _____

Hylättyjä yht _____

Auditointi

Hyväksytty Hylätty

Muuta:

_____
_____